UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Ústav bohemistických studií

Bakalářská práce

Nguyen Thi Minh Trang

O ZÁSADÁCH ŘEČOVÉHO CHOVÁNÍ V ČEŠTINĚ A VE VIETNAMŠTINĚ

ON THE PRINCIPLES OF SPEECH BEHAVIOUR IN THE CZECH AND VIETNAMIES LANGUAGES

Praha 2011 Vedoucí práce: Doc. PhDr. M. Hrdlička, CSc.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucímu své bakalářské práce doc. PhDr. Milanu Hrdličkovi, CSc., který mne v průběhu práce vedl a pomáhal mi. Děkuji také přátelům z o.s. Klubu Hanoj a překladateli Petru Komersovi za jejich připomínky a poznámky k této práci. Velký dík patří mé rodině a příteli za trpělivost a podporu.

PROHLÁŠENÍ

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a vycházela pouze ze zdrojů uvedených pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“

V Praze dne 1. 8. 2011 Podpis:

ANOTACE

Bakalářská práce pojednává o zásadách řečového chování v češtině a ve vietnamštině. Porovnává typologicky oba jazyky, všímá si jazykové situace v obou zemích. Vychází ze zásad komunikace verbální i neverbální a zaměřuje se na vybrané otázky řečového ztvárnění zdvořilosti. Konkrétně jde o otázky tykání – vykání, oslovení a o pozdravy. Poznatky mohou usnadnit vzájemné porozumění mezi oběma skupinami mluvčích.

Klíčová slova: Český jazyk, neverbální komunikace, oslovení, pozdrav, řečové chování, tykání–vykání, verbální komunikace, vietnamský jazyk.

ANNOTATION

The Bachelor investigation discusses the principles of rhetorical behavior in Czech and Vietnamese. Moreover, it compares both languages typologically and explores linguistic situations in both countries. It is based on principles of verbal and nonverbal communication and focuses on selected issues concerning the depiction of verbal courtesy. Specifically, it highlights questions regarding you (unformal form) – you (formal form), address and greetings. The findings may eventually facilitate the mutual understanding between the two groups of speakers.

Keywords: Czech language, nonverbal communication, addressing, meeting, speech behaviour, you (unformal form) – you (formal) form of address, verbal communication, vietnamese language.

Úvod....7
1 Jazyková situace v Česku a ve Vietnamu....8
1.1. Typologie jazyků....8
1.2. Vývoj písma ve vietnamštině....10
1.3. Vývoj písma v češtině....12
1.4. Zvuková rovina jazyků....14
1.5. Vietnamské souhlásky a samohlásky....17
1.6. Stratifikace českého jazyka....20
1.7. Stratifikace vietnamského jazyka....24
2 O vybraných zásadách řečového chování v daných zemích....28
2.1. Zásady komunikace....28
2.1.1. Verbální komunikace....30
2.1.2. Neverbální komunikace....33
3 Problematika jazykového, resp. řečového ztvárnění zdvořilosti....35
3.1. Otázka tykání – vykání....35
3.1.1. Přátelská úroveň....36
3.1.2. Rodinné oslovení....36
3.1.3. Formální úroveň....39
3.1.4. Pravidla ve společnosti....41
3.2. Pozdravy....42
3.2.1. Při setkání....42
3.2.1. Při rozloučení....45
Závěr....47
Literatura....48
Doplněk – Mezi dvěma jazyky....51
Vietnamská komunita v ČR....51
Vliv vietnamštiny na češtinu....52
Vliv češtiny na vietnamštinu....55

SEZNAM ZKRATEK

Ad. – a další

Atd. – a tak dále

Např. – například

OZS – osobní zástupná slova

Tj. – to je

Tzn. – to znamená

Tzv. – tak zvané

ÚVOD

Pro bakalářskou práci v oboru čeština pro cizince jsme si vybrali téma „O zásadách řečového chování v češtině a ve vietnamštině“. Náš výběr byl ovlivněn skutečností, že naší zemí původu je Vietnam. Vycházíme ze svého mateřského jazyka a z tamních zvyků a tradic, a dále z faktu, že místem našeho pobytu byla od malička Česká republika. Vyrůstali jsme v bilingvním prostředí, jak vietnamská, tak i česká komunita měla na nás velký vliv.

V textu se budeme nejprve zabývat češtinou a vietnamštinou obecně. Zmíníme se o vývoji písma a původu jazyka, posléze popíšeme zvukovou rovinu jazyka a rozvrstvení obou jazyků. Témata jsou vybraná v omezené míře a seřazena v takovém pořadí proto, že jsme chtěli charakterizovat u obou jazyků podobné náměty. Český a vietnamský jazyk pochází z typologicky velmi odlišných jazykových rodin, proto je nesnadné tyto naprosto rozdílné jazyky porovnávat.

Dále pojednáme o zásadách řečového chování v České republice a ve Vietnamu, a to hlavně v komunikaci verbální a neverbální. Co je v Česku bráno za obvyklé a tradiční, ve Vietnamu bývá nezvykem a naprosto cizí a naopak. Musí se zde brát ohled na odlišnost kultur, mentalitu chování a jinou výchovu vycházející ze západu a z východu.

V poslední kapitole přiblížíme problematiku jazykového, resp. řečového ztvárnění zdvořilosti, konkrétně tykání – vykání, vybraných pozdravů nebo oslovení v obou kulturách.

V doplňku na závěru práce pohovoříme o aktuální jazykové situaci Vietnamců v ČR, zde jsme se zaměřili na vietnamskou komunitu trvale žijící v České republice a na vliv češtiny na vietnamštinu v okruhu česky mluvících Vietnamců.

1 Jazyková situace v Česku a ve Vietnamu

1.1 Typologie jazyků

Český jazyk je jednotícím znakem českého národa, mluví jím přes 10,54 milionů[1] Čechů, Moravanů a Slezanů. Typologicky je čeština řazena mezi flexivní jazyky, dokonce jako nejflexivnější ze známých jazyků. Vyznačuje se tím, že vyjadřuje vztahy mezi slovy hlavně koncovkami. (Hrbáček, 1994, str. 7) Jména mají koncovky pro jednotlivé pády a slovesa koncovky osobní. Tyto koncovky jsou homonymní, tj. jedna koncovka vyjadřuje více gramatických funkcí: koncovka substantivní vyjadřuje současně pád, číslo a rod, koncovka slovesná osobu, číslo, čas, způsob a rod. Další rys flexivního jazyka je synonymie koncovek, jeden mluvnický význam se vyjadřuje řadou různých koncovek, existuje mnoho typů deklinace a konjunkce. Čeština má zvláštní deklinaci adjektiv tzv. složenou, odlišenou od substantiv. Poměrně dobře rozlišeny jsou slovní druhy, mezi podstatným a přídavným jménem je gramatická shoda. Hrbáček (1994) dále uvádí hojné hláskové alternace a volný slovosled v češtině.

Kromě flexivního typu má čeština např. i rysy aglutinačnosti, vyznačuje se zejména při odvozování jmen připojováním afixů k neměnnému kořenu slova (*mý-dl-o → my-dl-ář → my-dl-ář-stv-í*). V češtině najdeme i izolační prvky, zejména u složených slovesných tvarů (*budu číst, nesla jsi*); u stupňování opisem (*1. žádoucí, 2. více žádoucí, 3. nejvíce žádoucí*); u skloňování některých slov (*paní, znamení*). Střídání hlásek, typický způsob pro introflexivní jazyk, se v češtině také vyskytuje (*dům – domu, vlk - vlci*). (Tamtéž, str. 13)

Vietnamština je národním jazykem více než osmdesáti pěti milionů obyvatel. Svůj původ má v severní části dnešního Vietnamu. Geneticky se řadí k viet-muongské skupině, mon-khmerské větvi, austroasijské rodině.

[1] Obyvatelstvo. [online]. 2011 [cit. 2011.5.25]. <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/oby03141111.xls>

Typologicky patří do skupiny analytických (neboli izolačních, také amorfních) jazyků. (Mai - Vu - Hoang, 2006, str. 61) Izolační typ nezná ohýbání slov, slova jsou neměnná, mají tedy pouze jeden tvar. Nevidíme na něm žádné gramatické rysy, např. rody či podskupiny, jak je zvykem v češtině u podstatných a přídavných jmen, nebo určování osoby, čísla, času a způsobu jako u sloves. (Vasiljev, 2010, str. 17)

Z tvaru slova se také nerozezná, zda se jedná o sloveso, podstatné jméno či přídavné jméno. Třídění do desatera slovních druhů ve vietnamštině není tak jednoznačné jako v češtině. Nejasnost kolem počtu slovních druhů vyplývá z vlastností vietnamských slov. Můžeme je zařadit mezi podstatná jména, slovesa a číslovky. Problém bývá už s přídavnými jmény, ta se mnohdy chovají podobně jako slovesa. Se zájmeny je ještě větší problém, protože vůbec netvoří jako ucelený slovní druh, například vietnamština nepoužívá osobní zájmena – osoby nazývají podle jejich místa v rodinné hierarchii. Další zbytek různě užívaných slov lze zařadit do skupin částic. (Tamtéž, str. 20)

Vietnamský jazyk vyjadřuje mezislovní vztahy pomocí elementů, tzv. funkčních slov (*nấu* – vařit, *tôi nấu* – vařím, *nấu xong* – dovařit, *tôi nấu xong* – dovařím). Gramatické funkce se vyjadřují pomocí slovosledu, z toho vyplývá, že syntax má velmi přísná pravidla, změnou slovosledu dochází i ke změně smyslu a myšlenky věty (*cơm ngon* – chutná rýže, *ngon cơm* – vychutnávání dobré rýže; *con hổ* – tygr, *hổ con* – malý tygřík, *bánh nướng* – koláč, *nướng bánh* – péct koláč). Vzorec pro pevný slovosled vypadá tak, že podmět stojí před přísudkem a předmět za nimi. Přívlastek se klade za podstatné jméno, mění-li se pozice, mění se i význam výpovědi (*Tôi nhìn họ* - dívám se na něj; *Họ nhìn tôi* - dívají se na mě). Slova jsou jednoslabičná, pokud nebereme v úvahu složená slova.

Intonace a výslovnost slovních spojení jsou důležité pro odlišení významu slov a významu věty. Např. věta „*Người bạn học ở đây*.“ s důrazem na „***bạn học***“ znamená „*Kamarád ze školy tady bydlí.“*, kdežto s důrazem na „***người bạn***“ by výpověď měla význam „*Kamarád se tady učí.* (Mai - Vu - Hoang, 2006, str. 63)

1.2 Vývoj písma ve vietnamštině

Začátkem 11. století byl v rozkvětu *nho học* - učení a filozofický styl života podle staročínského mudrce Konfucia. Pod vlivem čínské kultury se hlavně jako psaný jazyk jak na území Korey či Japonska, tak i ve Vietnamu prosadila čínskými znaky, tzv. *chữ nho*. Ve Vietnamu setrval tento systém písma až do 18. století. *Chữ nho*, jazyk všech vzdělanců, přispěl svou velkou částí k rozvoji literatury a vzdělanosti. Postupem času byla přejata do vietnamštiny spousta čínských slov. Dá se říci, že se tímto písmem dokázalo zaznamenat i velkou část slovní zásoby vietnamštiny.

Čínština a vietnamština si jsou sice blízké, avšak nikoli příbuzné jazyky, proto problematická chvíle nastala pro zápis čistě vietnamských slov, která zněla úplně jinak než čínská, např. názvy míst či osob vietnamského původu. Z toho důvodu současně vedle *chữ nho* se vyvíjel další systém písma sestavený speciálně pro vietnamštinu podle její tonálních pravidel, tzv. *chữ nôm* – jižní znaky. Kombinovaly se staré známé čínské znaky a doplňovaly se novými. Takto nově vytvořené písmo se stávalo stále složitějším. Lidé sice rozuměli výslovnosti *chữ nôm*, ale málokdo ho uměl číst či psát. Pro svou složitost *chữ nôm* sloužil hlavně bohatší a vzdělanější vrstvě obyvatelstva, tedy i jako jazyk vysoké poezie. Tímto však docházelo k rozdělení společnosti (Le, 2002, str. 202).

Ve vietnamských znacích bylo sepsáno význačné dílo Truyện Kiều spisovatelem Nguyễn Du. Milostný příběh sličné dívky Kieu je pokládán za národní epos a známý jako nejprestižnější dílo své doby. Pod jednoduchým názvem Kieu byl tento veršovaný epos přebásněn do češtiny Gustavem Franclem z roku 1958. Oblíbené bylo přednášet zpěvným způsobem dlouhé básně či rozsáhlé eposy jako je Truyện Kiều a další. Jedním z důvodů je například složitost písma, a proto lidé se celkem snadno naučili zpaměti třeba i dlouhé verše, či celý obsah knihy. Další příčinou učení se nazpaměť je zásada pocházející od Konfucia.

Ukázka chữ nôm:

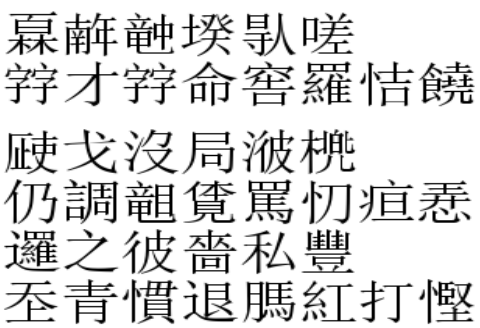

Zdroj:http://vietnamlit.org/wiki/images/5/5d/Vietnamese_chu_nom_example.png

V 18. století nahrazovala čínské a vietnamské znaky latinka zásluhou francouzského misionáře Alexandra de Rhodese, který šířil v 17. století evropskou vzdělanost a křesťanství v jihovýchodní Asii. Psalo se latinkou, která byla srozumitelná lidem více, než složité čínské či jižní znaky. Až v roce 1910 došlo však k uzákonění národního vietnamského jazyka, *chữ quốc ngữ*. Během 20. století prošla vietnamská abeceda mnohými změnami. V roce 1974 byly tyto změny ustáleny až dodnes (Nguyen, 1996).

Úryvek z Truyen Kieu:

…starší Thuy-Kieu a mladší sestra Thuy-Van.
Tvář měly něžnou jako květ a hebkou jak bílý sníh.
Ač každá jiná, obě dokonalé jen.
Svou vážnou krásou Thuy-Van nad ostatní vynikala:
tvář luna v úplňku, obočí bourec, když není spoután snem,
pak růže úsměvů a řeči spád pln něžné krásy,
vlas vzdušný nad oblak, nad vločku sněhu čistí pleť.
Přesto Thuy-Kieu víc chytrosti i půvabu víc získala si…

… Đầu lòng hai ả tố nga,
Thúy Kiều là chị em là Thúy Vân.
Mai cốt cách tuyết tinh thần,
Mỗi người một vẻ mười phân vẹn mười.
Vân xem trang trọng khác vời,
Khuôn trăng đầy đặn nét ngài nở nang.
Hoa cười ngọc thốt đoan trang,
Mây thua nước tóc tuyết nhường màu da.
Kiều càng sắc sảo mặn mà,
So bề tài sắc lại là phần hơn…

1.3 Vývoj písma v češtině

V 9. století byli soluňští bratři Konstantin a Metoděj povoláni na území Velké Moravy, aby šířili křesťanství ve staroslověnštině, ve srozumitelném jazyce pro lid. V průběhu přípravy sestavil Konstantin písmo pro staroslověnštinu, tzv. hlaholici. Písmo hlaholice vzniklo z malé řecké abecedy, byla to složitější soustava písmen na rozdíl od cyrilice, která dala základ dnešní azbuce. Spolu se rozpadem Velkomoravské říše zanikla i hlaholice s liturgickými texty počátkem 10. století.

Ve 12. století na dvoře Karla Velikého se užívalo písmo tzv. karolinská minuskula, nebo také diplomatická minuskula. Tvary písma byly ovlivněny románským slohem, charakteristické byly půlkruhovité prvky.

Karolina, Čechy, 50. léta 11. Století

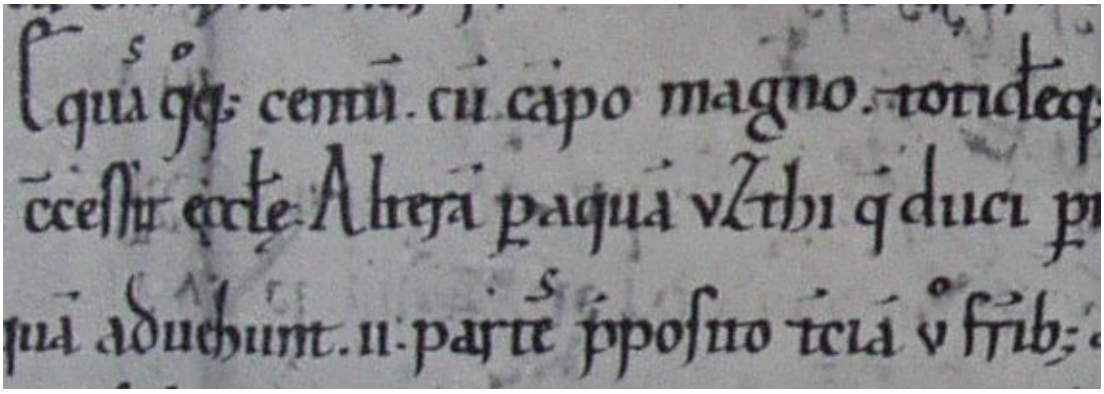

Zdroj: http://www.paleografie.org/UK/img/gallery/110207081216.jpg

Za doby posledních Přemyslovců v Čechách se psalo gotickou kurzívou. Oblé románské tvary vystřídaly goticky lomený vzhled s ostrými špičkami. Šlo o určité zjednodušení pro rychlopis, proto z praktických důvodů vzniklo písmo bastardní neboli polokurzíva. Tento typ rukopisu lze spatřit v Kronice trojanské z roku 1468.

Rozvoj tiskařství umožnil posun švabachu a kurentu z Německa do Čech, proto se tomuto typu písmu též říká německá novogotická kurzíva, rozšířené v Čechách během 16. století. Všeobecný školní řád z roku 1774 určil kurent jako jednotný typ písma pro psaní ve škole.

Nový školní řád z 2. poloviny 19. století nařídil velkou změnu pro psaní ve škole a kodifikoval latinku (humanistickou polokurzívu) jako oficiální školní písmo.

Na základě rozhodnutí Ministerstva školství a národní osvěty z 30. let 20. století se ujal jednotný a jednoduchý typ písma abecedy, jak ji známe dnes. (Čmejrková – Daneš - Kraus - Svobodová, 1996, str. 133-135)

Gotická kurziva, 1. polovina 14. století

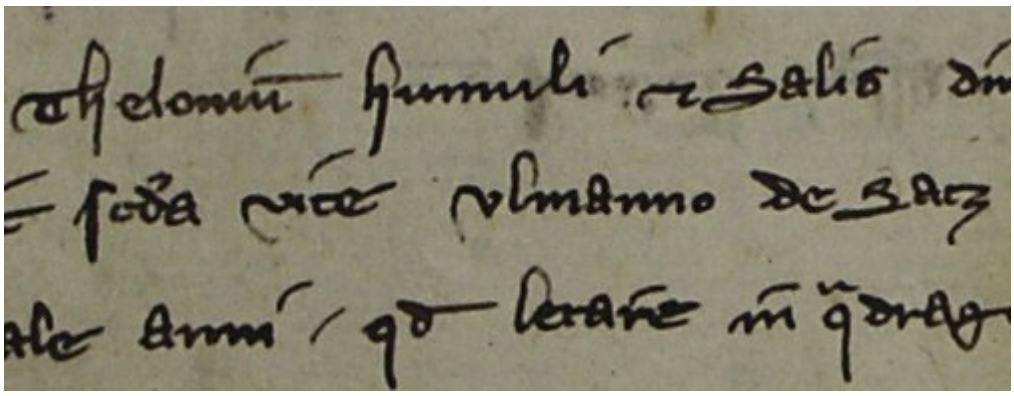

Zdroj: http://www.paleografie.org/UK/img/gallery/110207083156.jpg

1.4 Zvuková rovina obou jazyků

Zde považujeme za zajímavé popsat tóny ve vietnamštině, neboť právě výslovnost tónů je jedna z hlavních charakteristik vietnamského jazyka. Paralelně s tóny objasníme českou intonaci ve větě a takt v promluvě.

Vietnamština je tónový jazyk, změní-li se výška hlasu, mění se i význam slov, každý tón tedy nese jiný obsah. Tento typ odlišení významu slov může způsobit cizinci učícímu se vietnamskému jazyku značné problémy, artikulace může být nesmírně obtížná a velmi složitá. Např. ve větách: *Con ba ba đâu rồi?* – Kde je želva? *Con bà Ba đâu rồi?* – Kde je dítě paní Ba? *Con ba bà đâu rồi?* – Kde jsou Vaše děti? *Còn bà Ba đâu rồi?* – A kde je paní Ba?[2] Značí čtyři naprosto odlišné věty s jinými významy, při nesprávné výslovnosti může však dojít k nedorozumění. (Mai - Vu - Hoang, 2006, str. 109)

Spisovná vietnamština má šest tónů a vyznačují se v písmu diakritickými znaménky, u čtyř tónů se značí nad samohláskami, v jednom případě pod samohláskou a jeden tón je bez znamení.

- *Hai* – vysoký rovný tón bez znaménka znamená číslo *dvě*.
- *Hài* – hlubší klesavý tón se vyznačuje obrácenou čárkou, značí *komický*.
- *Hái* – stoupavý tón s čárkou má význam *trhat*.
- *Hãi* – vysoký přerušovaný tón s vlnovkou znamená *mít strach*.
- *Hải* – klesavě stoupavý tón s otazníkem znamená *voda*.
- *Hại* – hluboký tón s rázem se značí tečkou pod samohláskou a znamená *kazit*.

Tóny ve vietnamském jazyce nedělají problémy jen cizincům, ale někdy i samotným Vietnamcům. Severní vietnamština, označená jako spisovná, odlišuje šest tónů, kdežto střední a jižní vietnamština zná pouze tónů pět. Ve středním a jižním Vietnamu se nedělá rozdíl mezi vysokým přerušovaným (̃) a klesavě stoupavým (̉) tónem, tudíž tyto dva tóny se sloučí v jeden, proto bývá problematické je odlišit nejen v poslechu, ale i v psané formě. (viz následující kapitola)

[2] Přeložila NTMT

Tabulka 3: Přehled vietnamské samohlásky s tóny

Tón	**Označení**	**Označené samohlásky**											
Ngang (vysoký rovný)		a	ă	â	e	ê	i	o	ô	ơ	u	ư	y
Huyền (hlubší klesavý)	̀	à	ằ	ầ	è	ề	ì	ò	ồ	ờ	ù	ừ	ỳ
Hỏi (klesavě stoupavý)	̉	ả	ẳ	ẩ	ẻ	ể	ỉ	ỏ	ổ	ở	ủ	ử	ỷ
Ngã (vysoký přerušovaný)	̃	ã	ẵ	ẫ	ẽ	ễ	ĩ	õ	ỗ	ỡ	ũ	ữ	ỹ
Sắc (stoupavý)	́	á	ắ	ấ	é	ế	í	ó	ố	ớ	ú	ứ	ý
Nặng (hluboký s rázem)	̣	ạ	ặ	ậ	ẹ	ệ	ị	ọ	ộ	ợ	ụ	ự	ỵ

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vietnam%C5%A1tina

Problémy s výslovností **v češtině** netkví jako ve vietnamštině v tónech, ale v délce samohlásek či kombinaci více souhlásek, které vietnamština nezná. V rámci zvukové roviny jazyka se nyní zaměříme na české hlásky.

Hlásky se rozdělují na dvě velké skupiny podle podílu na vytváření vyšších zvukových jednotek, tzv. slabiky. První skupina značí samohlásky, které jsou slabikotvorné, druhá skupina jsou souhlásky. Každá slabika obsahuje jednu samohlásku spojenou s jednou či více souhláskami. Specifikem pro češtinu je seskupení více souhlásek, např. ve slově *krk* nebo *vlk*, či slovní hříčce *Strč prst skrz krk,* kde /r/ a /l/ jsou slabikotvorné souhlásky, těžko vyslovitelné pro cizince. (Čmejrková – Daneš - Kraus - Svobodová, 1996, str. 126)

Spisovný systém českých samohlásek má jen 5 položek: /i – e/, /u – o/, /a/. Každá z nich je buď dlouhá nebo krátká, s výjimkou dlouhé /ó/, ta se vyskytuje v cizích slovech nebo citově zabarvených. Čeština má ještě dvojhlásku /ou/, např. ve slově *louka*. Zde hraje velkou roli správná výslovnost délky samohlásek, neboť slouží k rozlišování slov a jejich tvarů, např. *drahá – dráha; kosi – kosí* atd. (Tamtéž, str. 127)

V češtině převažuje značně živel souhláskový, značí Daneš (1996), čítá se jich 24 souhlásek, bez cizí souhlásky /g/. Většinu souhlásek lze uspořádat do dvou řad. První řadu tvoří znělé a neznělé dvojice /p – b/, /t – d/, /f – v/, /ch – h/, /s – z/, /š – ž/, /k – g/. Další řadu přestavují měkké a tvrdé souhláskové dvojice /t – ť/, /d – ď/, /n – ň/ a /s – š/, /z – ž/, /c – č/. Poslední řadu tvoří dvojice /b – m/, /d – n/, /ď – ň/, souhlásky /m/, /n/ a /ň/ jsou nasální. Mimo uvedené řady stojí již zmíněné slabikotvorné souhlásky /r/ a /l/, souhláska /j/ a typicky česká souhláska /ř/. (Tamtéž, str. 128)

Daneš (1996) podotýká, že hlásky nestojí vedle sebe izolovaně, ale spojují se a vzájemně na sebe působí. Přizpůsobení jedné hlásky na jiné, zejména sousední, se nazývá asimilace. Týče se především skupiny znělých a neznělých souhlásek, např. ve slově *odpustit* se předpona *od-* vysloví jako neznělé /ot/, neboť zde působí na celou skupinu neznělé /p/, ve slově *sbírat* vyslovíme zněle /zb/.

Slovní přízvuk v češtině je na první slabice. Základní rytmickou jednotkou souvislé řeči je přízvukový takt, vyšší jednotkou řečového rytmu je promluvový úsek – označuje skupinu několika po sobě následujících taktů. (Tamtéž, str. 130) Melodické vyznění v průběhu řeči, změna tónů, výškového pohybu hlasu se nazývá intonace. Větná intonace je v češtině důležitým faktorem, umožňuje rozlišit otázku, rozkaz nebo přání od prostého oznámení, či vyjádřit citové zabarvení.

1.5 Vietnamské souhlásky a samohlásky

Souhlásky nevytvářejí ve vietnamštině žádné skupiny, připojují se k samohlásce buď vpředu či vzadu nebo i z obou stran. Vasiljev (2010) přirovnává vietnamské slovo k molekule vody H_2O, samohláska znamená to co atom kyslíku, která se pojí k souhlásce. Na rozdíl od českého jazyka pracuje vietnamština jen s volnými morfémy, tudíž zmíněné fonetické jednotky se mohou kombinovat podle určitých přísných pravidel, nelze třeba skládat dvě počáteční souhlásky k sobě, nebo koncové souhlásky nemohou stát vedle sebe. (Hlavatá - Slavická, 2003) Zvláštností vietnamštiny je velmi omezený repertoár souhlásek na konci slabiky: vyskytují se tu jen /p/, /t/, /ch/, /c/, /m/, /n/, /nh/, /ng/. K nim se dají přičíst ještě polosamohlásky i/y nebo o/u. (Vasiljev, 2010)

Tabulka 2: Počáteční a koncové souhlásky

		Příklad	Výslovnost	Překlad	Poznámky
Počáteční souhlásky (iniciály)	b-	bác	bak	strýc	
	c/k/q-	cao	kao	vysoký	
		kiến	kien	mravenec	*k* se pojí s *e, ê, i*
		quốc	kuok	národní	*q* se pojí s *u*
	ch-	chanh	těň	citrón	
	d/gi-	da	za	kůže	
		giáo	zao	výchova	
	g/gh-	gạo	gao	rýže	
		ghế	gé	židle	*gh* se pojí s *e, ê, i*
	h-	hoa	hoa	květ	
	kh-	khô	cho	suchý	
	l-	làm	lam	dělat	
	m-	mẹ	me	maminka	
	n-	nam	nam	mužský	
	ng/ngh-	ngọc	ŋok	drahokam	
		nghĩ	ŋi	přemýšlet	*ngh* se pojí s *e, ê, i*
	nh-	nhà	ňa	dům	
	ph-	phở	fo	polévka	

	r-	rồng	rong	drak	výslovnost na jihu
			zong		výslovnost na severu
	s-	sống	song	žít	
	t-	tôm	tom	kreveta	
	th-	Thajsko	thajsko	Thajsko	*t* s přídechem
	tr-	trẻ	če	mladý	výslovnost na jihu
			tě		výslovnost na severu
	v-	Việt	Viet	vietnamský	
	x-	xong	song	hotový	
Koncové souhlásky (finály)	-c/ch	bác	bak	strýc	
		bách	bek	všechno	
	-m	ôm	om	objímat	
	-n	ôn	on	opakovat	
	-ng/nh	hàng	haŋ	řada	
		hành	heŋ	cibule	
	-p	Tiệp	tiep	Česko	
	-t	Việt	tiet	Vietnam	

Mezi **samohláskami** je výjimka, dvě samohlásky mohou stát vedle sebe, nesou ale jiné významy, např. ve slovu *xoong* (hrnec) vs. *xong* (hotovo). Rozdíl je ještě ve výslovnosti, spojení „*oo*“je více otevřené „o“, a „*xong*“ je uzavřenější, nevysloví se však jako uzavřené české „o“, k tomu má vietnamština k dispozici samohlásku „*ô*“, čili jedna samohláska“o“ má tři interpretace.

Kolik má vietnamština vlastně samohlásek? Budeme-li počítat všechny tónové varianty jako samostatné samohlásky, pak 84[3]. K tomuto číslu se dospělo následujícím způsobem: existují monoftongy tzv. střední samohlásky – *a, ơ* (dlouhé), *ă, â* (krátké), *ư*; přední samohlásky – *e* (otevřené), *ê* (zavřené), *i*; zadní samohlásky – *o* (otevřené), *ô* (zavřené), *u*. K dispozici jsou také diftongy *iê/yê/ia/ya, ưa/ươ, ua/uô*. To je celkem 14 slabikotvorných samohlásek, k tomu je třeba vynásobit šesti, neboť vietnamský jazyk využívá ještě šest tónů, tudíž 14 x 6 = 84. Tímto způsobem

[3] Srdečně děkuji Petrovi Komersovi za připomínku.

využívá vietnamština v maximální možné míře samohlásky k tvorbě slabik. (Vasiljev, 2010)

1.6 Stratifikace českého jazyka

Vycházíme hlavně z práce Hrdličky (2005). Přiklání se k převládající koncepci, která definuje český národní jazyk jako:

- komplex strukturních jazykových útvarů, jako jsou spisovná čeština, která se dále člení na vrstvu jazykových prostředků knižních (archaických), neutrálních a hovorových; interdialekty a nářečí;
- komplex speciálních dorozumívacích prostředků (argot, slang);
- komplex uzuálních forem řeči, nebo komunikační realizací, které se souborně nazývají běžná mluva (běžně mluvený jazyk). (Hrdlička, 2005, str. 49)

Tabulka 1: Stratifikace českého národního jazyka

<table>
<tr><td rowspan="3">Spisovná čeština</td><td>Knižní</td><td rowspan="4">Strukturní útvary</td><td rowspan="4">Mají celistvou jazykovou strukturu (hláskosloví, tvarosloví, skladbu, slovní zásobu)</td></tr>
<tr><td>Neutrální</td></tr>
<tr><td>Hovorová</td></tr>
<tr><td colspan="2">Interdialekty</td></tr>
<tr><td colspan="2">Dialekty</td><td rowspan="3">Nestrukturní útvary, dorozumívací prostředky</td><td rowspan="3">Realizují se pouze v rovině slovní zásoby, jež se uplatní v rámci některého strukturního útvaru</td></tr>
<tr><td colspan="2">Profesní mluva</td></tr>
<tr><td colspan="2">Slang</td></tr>
<tr><td colspan="2">Argot</td><td>Uzuální forma řeči</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Běžná mluva</td></tr>
</table>

Zdroj: http://www.osu.cz/fpd/kcd/dokumenty/cestinapositi/kuldanova/schema_01.gif

Podle Hrdličky (2005) uvádějí tento model stratifikace českého národního jazyka také autoři Utěšený (1980), Chloupek (1986), Hrbáček (1994), Daneš (1997) aj. „*Pojem model – jako každý jiný model – je jen zobrazením určitého reálného stavu fungování jazyka, které se v konkrétních komunikačních situacích může jevit jinak. Často dochází k rozdílnému porozumění pojmu, stejně označené pojmy nemusí totiž mít stejný význam. Je proto důležité definovat termíny, aby nedošlo k záměně či*

nepochopení konceptu. Předpoklad, že terminologie jsou již všeobecně přijaté, je zcela mylné.“, zdůrazňuje Krčmová (2005).

Spisovná čeština je kodifikovaný jazykový systém, nese funkci národně reprezentativní a integrační, slouží jako dorozumívací prostředek všech příslušníků českého národa ve všech oblastech veřejného života, jak kulturní, politické či ekonomické. Plní nejrozmanitější poslání – je jednacím jazykem jak ústní tak i písemnou formou při oficiálních setkání a zasedání, píší se jím knihy i noviny, je jazykem státních a jiných dokumentů, vědeckých článků, úředních spisů, školních učebnic nebo literární tvorby, v jistých případech ve své uvolněnější podobě (řeč je o běžně mluveném jazyku). Vnitřně se spisovná čeština člení na knižní, neutrální a hovorovou vrstvu. (Hrdlička, 2005)

Jazykových prostředků knižního charakteru se příliš neužívá v běžných mluvených projevech. Je nutno brát v úvahu vývoj jazyka a posun prvků mezi rovinami, kdy prvky z hovorové češtiny pronikají do neutrální roviny, prostředky neutrální se stanou knižní, které časem zastarávají až úplně vymizejí z mluveného projevu. Jsou považovány za papírové, neživé jako jsou přechodníky, kondicionál minulý, genitiv záporový, které se už téměř neužívá v mluvené podobě. Hrdlička (2005) uvádí dubletní tvary 1. osoby čísla jednotného a 3. osoby čísla množného jako *kupuji* či *kupují,* ty bývají hodnoceny jako neutrální s tendencí ke knižnosti, kdežto *kupuju* a *kupujou* se řadí k hovorové s tendencí k neutrálnosti. Hrdlička (2005) ještě dodává, že dalším komunikačním problémem českého jazykového stavu je skutečnost, že má mluvčí k dispozici více prostředků, jak knižní povahy (např.: *bychom*), tak i jazykový prostředek nespisovného charakteru (např.: *bysme*).

Sporná je také definice **hovorové češtiny**, o této problematice polemizovali mnozí bohemisté už od první poloviny dvacátého století, neboť bývá někdy mylně interpretována, hlavně ve velké části laické veřejnosti, která používá tento termín jako běžně mluvený jazyk. Návrhy, aby lingvistika opustila od pojmu hovorová čeština a redefinovala ho, zatím nebyly jednoznačně přijaty, neboť názory se značně liší. Hrbáček (1995) konstatuje: “*Mluvený projev nemusí být hovorový a naopak hovorový projev může být i psaný… Jestliže však „hovorovou češtinu“ chápeme jako*

mluvenou formu spisovného jazyka, pak by nespisovné, tj. nekodifikované jevy do ní patřit neměly, ať mají povahu obecně českou nebo i nespisovnou celonárodní. Že se do ní v různé míře zahrnují, vyplývá z toho, že pod pojmem hovorový jazyk se myslí dvě různé věci: 1. hovorová vrstva prostředků spisovného jazyka, 2. hovorová forma jazykových projevů." (Hrdlička, 2005)

Další vrstvou strukturních útvarů jsou interdialekty a dialekty. Ani debaty o nich nejsou zajedno. Někteří bohemisté (Utěšený, Bělič aj.) rozdělují **místní nářečí** do čtyř skupin:

- **nářečí česká** (v užším slova smyslu) – mluví se jím hlavně v Čechách a v západním pruhu Moravy: *„Dej mouku ze mlejna na vozejk."*
- **nářečí hanácká** – vyskytuje se převážně ve středu Moravy: *„Dé móku ze mléna na vozék."*
- **nářečí moravskoslovenská** – většinou na Hané na jihovýchod Moravy: *„Daj múku ze mlýna na vozík."*
- **nářečí lašská** – tj. mluva severovýchodních Moravanů: *„Daj muku ze mlyna na vozik."*

Interdialekty neboli nadnářečí, vznikaly stíráním místních nářečí a prolínáním spisovné češtiny do lokálních nářečí. Interdialekty lze rozdělit podle členění místních nářečí na obecnou češtinu, obecnou hanáčtinu, obecnou moravskou slovenštinu a obecnou laštinu, také slezštinu[4]. Kromě nejrozšířenější obecné češtiny nelze však o ostatních interdialektech mluvit. O obecné češtině se také mluví jako o „běžně mluveném neoficiálním jazyku". Konkuruje s češtinou hovorovou a v některých případech jsou tyto dva jazykové útvary zaměňovány. „*Obecná čeština existuje jako jazykový útvar, kterého většina příslušníků národa užívá v běžném každodenním hovoru, někdy s určitým přiblížením ke spisovné češtině, jindy zase k nářečí*", podle Hrdličky (2005).

Mezi komplexy dorozumívacích prostředků se člení profesní, slangové a argotové výrazy. Jsou to nestrukturní útvary, realizují se pouze v rovině slovní

[4] Čeština po síti: Útvary českého národního jazyka: Interdialekty. [online]. 2003 [cit. 2011.5.25]. <http://www.osu.cz/fpd/kcd/dokumenty/cestinapositi/igstema1.htm>

zásoby, jež se uplatní v rámci některého strukturního útvaru. Z jiného hlediska se jedná o sociální diferenciace češtiny[5].

[5]Čeština po síti: Útvary českého národního jazyka: Sociolekty. [online]. 2003 [cit. 2011.5.25]. <http://www.osu.cz/fpd/kcd/dokumenty/cestinapositi/igstema1.htm#a5a>

1.7 Stratifikace vietnamského jazyka[6]

Podle lingvisty Hoang Trong Phiena (2006, str. 213) se vietnamština, jak popisuje, spíše vietnamská slovní zásoba, člení do různých kategorií, a to podle původu, způsobu užití, aktivní a pasívní a způsobu projevu.

Členění podle původu

V procesu globalizace není dnes žádný jazyk, který by se vyvíjel čistě vlastní cestou. Vidíme spoustu cizích slov, která jsou přijata z jiných jazyků. Vietnamština, kromě svých původních slov, se hlavně obohatila pojmy z čínštiny, i když oba jazyky nemají společný původ. Vietnam byl ovlivněn dlouhou dobou čínskou kulturou a vzděláním. Např. slovo *chè* (čaj) bylo přijato z čínštiny, v tomto ohledu i výslovnost je podle čínského vzoru. V průběhu doby se však upravila i výslovnost, z původního čínského způsobu se změnilo na vietnamský artikulační model, slovo *chè* se vysloví jako *trà* (čaj). Na druhou stranu se do čínštiny dostala slova z jiného jazyka a vietnamština se vypůjčila tato slova i s čínskou výslovností, např. z japonštiny pochází slovo *kinh tế* (ekonomika)*, cộng hòa* (republika) ad., ze sanskrtu pochází slova *Phật* (Buddha), *Di lặc* (Maitréja), z evropského kontinentu pochází pojmy *câu lạc bộ* (klub)*, Anh Cát Lợi* (Nová Anglie) nebo *Mạc Tư Khoa* (Moskva).

Vedle slov čínského původu se vietnamština obohatila o výrazy s původem indo-evropským, převážně z francouzštiny během francouzské kolonizace v druhé polovině 19. století. Řada slov francouzského původu z běžného života se dostala do vietnamštiny na základě odposlechnutých slov, nebo oficiální cestou ve škole jako součást vzdělání. Množství nových slov bylo později přijato také z ruštiny či angličtiny.

Vietnamština si přisvojila cizí výrazy a upravovala je podle vlastních potřeb a užití tak, aby mohly fungovat v rámci tonálního jazyka. Přizpůsobovalo se výslovnosti vietnamštiny, např. *poste – bốt, cafe – cà phê, carrotte – cà rốt…* Dále dochází ke značnému zkracování slov nebo vytvoření z víceslabičných slov

[6] K dispozici pouze materiál o stratifikaci na úrovni slovní zásoby.

souslovím, kde základ je jednoslabičné slovo, např. *chef – xếp, boy – bồi, valse – van*, *gramme – gam,* nebo *essence – xăng, creme – kem, cravate – ca vát…* Některá slovo sice zdomácněla, jiná nesou stále prvky cizosti, i když si je vietnamština přizpůsobila podle svých vlastních pravidel, např. *mít tinh, ô tô, ki lô, sô cô la, ten nít* či *bôn sê vích (meeting, auto, kilogram, čokoláda, tenis, bolševik).* (Mai - Vu - Hoang, 2006, str. 217)

Slova vietnamského původu pramení z jihu jihovýchodní Asie a řadí se k austroasijské jazykové rodině zahrnující mon-khmerské větve, v některých studiích se započítává i thajské jazyky. (tamtéž, str. 219) Vietnamština patří do viet-muongské skupiny, Mai - Vu - Hoang (2006) dále uvádějí, že původ vietnamské slovní zásoby se vzájemně proplétává mezi viet-muongskými, viet-thajskými, viet-bru-van kieuskými a dokonce i s viet-indonéskými jazyky.

Členění podle užití

Slovní zásoba jakéhokoli jazyka se dělí podle užití do určitého rozsahu, a to může být lokálně či společensky rozdělené. Vietnamština je takto tříděna na odborné názvy, místní nářečí, profesní mluvu, slang a na hovorový jazyk.

Odborné názvy (*thuật ngữ*) jsou výhradně termíny v oboru mající vlastnost upřesňující, systematickou a mezinárodně sjednocující.

Místní nářečí (*từ địa phương*) se ve Vietnamu tradičně rozlišuje podle tří zeměpisných oblastí – severní také hanojské, střední a jižní. Tyto místní dialekty se od sebe liší především výslovností *(lắt lẻo – lắc lẻo, gập nghềnh – gập nghình)* a slovní zásobou *(má – mẹ* – matka*, mắc cỡ – xầu hổ* – stydět se*)*.

V severní oblasti (okolí Hanoje) se odlišuje šest tónů, kdežto ve střední a jižní oblasti se užívá pouze pět tónů. Střední oblast nerozlišuje tón vysoký přerušovaný (̃) a hluboký (.), jižní oblast zas nerozezná tón vysoký přerušovaný (̃) s klesavě stoupavým (̉). Severní oblast na rozdíl od střední a jižní nerozlišuje výslovnost mezi souhláskami *tr* /č/ od *ch* /ť/ (*trồng - manžel* x *chồng - sázet*), *r* /r/ od *d* /z/ (*ra – ven* x *da - kůže*) nebo *s* /š/ od *x* /c/ (*sông - řeka* x *xông - přijít*). Ačkoli výslovnost je

v každé oblasti jiná, úřední písemná forma podle spisovné kodifikace bývá jednotná, přesto se mnohdy mluvená rovina promítá do písemné formy[7].

Z jiného hlediska se dá říci, že právě místní nářečí je pozůstatkem jazykového vývoje historických oblastí. Z toho důvodu je nářečí považováno jako místo, kde zůstává zachován lidový jazyk národa.

Přesněji než **profesní žargon** (*từ nghề nghiệp*) bychom měli užívat „řemeslnický žargon“. Do této kategorie se řadí termíny používající se v rámci lidí jistého oboru, např.: výroba papíru, výroba keramiky a porcelánu, práce na poli, rytectví, lakýrnictví, rybaření, herectví (bývá řazeno do řemesel) ad. Všeobecně řečeno užívání profesních názvů je nerovnoměrný, některá slova jsou užívána velmi omezeně, jiná volně přechází do hovorového jazyka.

Mezi **slangem a argotem** se ve vietnamské slovní zásobě stírají pod termínem ***tiếng lóng***. Mai - Vu - Hoang (2006) definují *tiếng lóng* jako soubor slov užívaný omezenou skupinou lidí, jak zájmovou vrstvou, tak i společenskou spodinou. Zahrnují sem tedy mluvu studentů i zlodějů, narkomanů a podvodníků, kteří účelně vytvářejí vlastní pojmenování věcí, někdy i s cílem utajit obsah sdělené informace před nezasvěcenými posluchači. Tak jako v češtině se některá výraziva dostávají do běžně mluveného jazyka, avšak v porovnání s profesní mluvou, slovní zásoba *tiếng lóng* je méně známa v hovorovém jazyce. Řekne-li někdo o sobě, že je *vojákem prázdného pokoje (lính phòng không)*, znamená, že je svobodný. Ze studentských slangů znamená výraz *umřít (chết)* - neuspět u zkoušek.

Nejrozsáhlejší kategorií slovní zásoby je skupina **hovorových výrazů** (*lớp từ chung*). Autoři Mai - Vu - Hoang (2006) řadí do této skupiny termíny užívané kýmkoli, kdekoli, kdykoli ve všech ohledech. Doslovný překlad *lớp từ chung* znamená *společná mluva*. Hraje zde důležitou roli, je základem pro sjednocení jazyka, neboť filtruje a vstřebává slova ze všech vrstev a ustaluje je v běžném použití, čímž se stává společným majetkem všech mluvčích vietnamského národního jazyka, je takovým filtrem mezi třídami slovní zásoby. V rámci svého jazyka plní tedy v zásadě obdobnou roli jako běžná mluva.

[7] Místní nářečí. [online]. 2007 [cit. 2011.6.10].< http://ngonngu.net/index.php?p=313>

Členění podle aktuálnosti

Vývoj jazyka probíhá neustále vlivem svého užití ve společnosti. Některá slova se postupem času stávají zastaralá či méně užívaná. Ve vietnamštině najdeme archaická a historická slova. Když jsou slova zastaralá, vedle toho zákonitě musí existovat i slova nová - vietnamisté tuto skupinu nazývají moderní vietnamská slova. V tomto ohledu vietnamština také člení, zda jsou slova užívaná aktivně či pasívně. Mezi pasívně užitá patří především slova archaická a historická.

Členění podle způsobu projevu

Další klasifikace podle způsobu projevu je psaný a mluvený jazyk. Mezi těmito póly existuje neutrální styl, který tyto dva póly spojuje.

Tabulka: Stratifikace vietnamského jazyka

Členění podle původu *Phân theo nguồn gốc*	Čínský původ (*gốc Hán*)
	Indo-evropský původ (*gốc Ấn Âu*)
Členění podle užití *Phân theo phạm vi sử dụng*	Odborné názvy (*thuật ngữ*)
	Místní nářečí (*từ ngữ địa phương*)
	Profesní mluva (*từ nghề nghiệp*)
	Slang (*tiếng lóng*)
	Hovorová mluva (*lớp từ chung*)
Členění podle aktuálnosti *Phân lớp từ ngữ tích cực và tiêu cực*	Archaismus (*từ cổ*)
	Historismus (*từ lịch sử*)
	Slova módní (*từ mới*)
Členění podle způsobu projevu *Phân theo phong cách sử dụng*	Mluvený projev (*khẩu ngữ*)
	Psaný projev (*phong cách viết*)
	Neutrální styl (*từ ngữ trung hòa về phong cách*)

Zdroj: Mai - Vu - Hoang, 2006 (přeložila NTMT)

2 O vybraných zásadách řečového chování v daných zemích

2.1 Zásady komunikace

Člověk je tvor společenský, to samo o sobě ukazuje, že komunikace je pro něj přirozená potřeba pro život. Proto je celkem nezbytné ovládat, jak správně komunikovat či nekomunikovat ve společnosti, která se skládá z různých národů z celého světa, abychom se nedopustili nevhodného společenského faux pas, či někoho nevědomě urazili. Ve vietnamštině přísloví „*Tiên học lễ, hậu học văn“* říká, že v první řadě bychom se měli učit dobrému způsobu chování a až v druhé řadě se věnovat literatuře, čili naučit se číst a psát poté, až ovládneme společenské mravy.

Dodržovat správné komunikační zásady, abychom se slušně a zdvořile chovali v dané společnosti, není věc samozřejmá. Zatímco určité chování v jedné zemi je bráno jako zdvořilé, v jiné může naopak být chápáno jako známka nevychovanosti. Všeobecně však platí, abychom mluvili s partnerem srozumitelně a slušně, naslouchali a respektovali ho, neskákali mu do řeči.

Formálnost chování na veřejnosti je v různých zemích různá. Pokud jde o formálnost a zdvořilost v Evropě a Asii, jsou Evropané daleko svobodomyslnější a spontánnější. Češi se chovají rezervovaně a zachovávají si určitý společenský odstup. Vietnamci zase nechtějí „ztratit tvář“ na veřejnosti, proto jsou vždy disciplinovaně diplomatičtí. Každý stát však má jiná pravidla a jiný pohled na společenské chování. (Bischofová - Hrdlička, 2007)

„*Komunikace je základním prvkem mezilidské interakce. Komunikováním si sdělujeme významy v přímém nebo nepřímém kontaktu. Je to proces vzájemného předávání informací v sociálním kontaktu pomocí prostředků, zahrnuje i své předpoklady a výsledky*.“ (Janoušek, 2007) Dorozumívání mezi lidmi může mít různou formu, zpravidla se rozlišuje verbální (pracuje s jazykem, slovy, symboly a

jejich významu) a neverbální způsob komunikace (představuje výraz obličeje, pohyb těla,rukou, postojem, gestikulací či dotykem).

Níže se budeme zabývat verbálním a neverbálním způsobem komunikace, resp. řečovým chováním v Česku a ve Vietnamu. Uvedené příklady vycházejí z tradičního vietnamského vnímání, je nutno dodat, že v dnešním moderním světě mohou někdy reálné situace vypadat trochu jinak.

2.1.1 Verbální komunikace

Janoušek (2007) definuje: „*Verbální komunikace znamená vyjadřování myšlenek pomocí jazykového znaku nebo významu na něj vázaného.*“, dále dodává: „*Jazyk je asi nejdůležitějším prostředkem komunikace. Řeč představuje soustavu znaků, jejichž primární funkcí je sdělování, které se zakládá na konvenci forem a obsahů elementů řeči.*“ Ve verbální komunikaci sledujeme především způsob formulování vět, jejich srozumitelnost, plynulost a rychlost řeči, tón a zabarvení hlasu, rozsah nebo také délku projevu, všímáme si také přestávky v řeči, případně i způsob kladení otázek a jejich zodpovídání.

V češtině i ve vietnamštině máme přísloví „*Mluviti stříbro, mlčeti zlato“. (Lời nói là bạc, im lặng là vàng.)* Toto nesporné moudro není pro Česko ani pro Vietnam jediným společným bodem. Jak Češi, tak i Vietnamci se chovají na veřejnosti velice skromně a slušně, nemají rádi otevřený konflikt či afektované až teatrální chování.

Vedle toho jsou některé níže uvedené příklady pro oba národy odlišné a může dojít k nepochopení partnera v nesprávném užití slova smyslu. Proto je opravdu někdy k užitku „mlčeti zlato“. I obyčejné „*ano*“ může způsobit nepochopení mezi českým a vietnamským mluvčím. České „*ano*“ znamená, „*souhlasím*, *rozumím vám*“. Na druhou stranu vietnamské „*ano*“, v překladu „*dạ, ạ, vâng“*, jsou zdvořilostní elementy v hovoru, rozumí se „*ano*, *poslouchám vás*, *jsem k vám zdvořilý*“, nemusí však znamenat, že dotyčný rozumí a souhlasí s mluvčím.

V rámci verbální komunikaci uvedeme příklady v užití eufemismu a tabuových otázek ve vietnamštině a češtině.

Užití eufemismu

Češi rádi zjemňují a ulehčují nepříjemné záležitosti, to Vietnamci také s oblibou pojmenovávají skutečnost nepřímo, avšak v některých případech pro neznalé kontextu mohou být situace velmi protichůdné, až se mu jeví jako krajně neslušné.

O tlustém člověku Čech uvede, že se jedná o člověka plnoštíhlého či silného. Jestli při setkání s dálným přítelem zvolá Čech, že přítel vypadá velice dobře vypaseně a tlustě, v tu ránu by bylo asi po kamarádství. Kdežto ve Vietnamu se to jeví jako poklona a chvála dotyčnému, že se má hojně a dobře.

Příjemnou pochvalou pro ženu je to, když řekneme, že je hezky bílá. Světlejší barva znamená, že pochází z urozené a dobře situované rodiny, kde se nemusí na slunci pracovat, proto je „bílá". České ženy chtějí zase být snědší a nemají rády, když jsou až příliš „bledé".

Dámy často v českém kontextu nerady prozrazují svůj věk. Je naprosto nevhodné, aby se někdo zeptal cizí ženy: „Kolik je vám let, stará paní[8]?" Dáma v Česku by zřejmě s dotyčným nepromluvila, nebo by ho odmítla jako naprosto nespolečenské individuum. Ve Vietnamu je tato otázka zcela běžná a nijak urážející. Je dokonce žádoucí se na věk ptát, to proto, aby oba mluvčí věděli, jak druhého oslovit v běžné konverzaci. (srov. další kapitolu)

Málokdy řekne Čech o neznámém člověku, že je starý. Spíše je to starší člověk, v seniorském věku, nebo dříve narozený. Vietnamci s tímto pojmenováním nemají problém, ba je rád, že je pojmenován „starý", neboť tamější tradice říká, kdo je starý, ten je nejvíce vážený. Proto neurazíte starší paní, když ji oslovíte „*bà"*, přeloženo jako „babička, stará paní", a staršího muže *„ông"*, to má význam jako českého „dědečka, starého pána".

O hluchém člověku se v Česku mluví jako o neslyšícím. V tomto případě má čeština na rozdíl od vietnamštiny k dispozici škálu slov pro toto označení. Vietnamština má pro „hluchého" jenom pojem *„điếc"* – hluchý. Překlad obrazného vyjádření „neslyšící" – *người không nghe* – znamenalo by to nepřesné označení, v nesprávné souvislosti to může znamenat, že jde o špatný vtip.

Souslovím „*sociálně slabý*" pojmenovávají Češi nepřímo „*chudého*". V tomto ohledu zachycuje vietnamštinu také podobné obrazné pojmenovávání, v překladu by to znamenalo „*nevlastnící majetek*" – „*người không có của"* místo „*người nghèo"*.

[8] Pozn.: *Stará paní* v překladu znamená *bà*, ve vietnamském kontextu je *bà* oslovení vážené dámy.

Může se „*chudý*“ označit jako *„kẻ nghèo hèn“* toto označení však má negativní podtext, onen člověk není jen chudý, ale řadí ho mezi nižší společenskou třídou.

Tabuové otázky

Jak již bylo výše zmíněno, není slušné ptát se na věk české ženy, obzvlášť mluvíme-li se starší dámou. U vietnamských tet či babiček to není problém, dokonce je to nutné, abychom zjistili, kdo jak koho oslovit (srov. další kapitolu).

Ani zajímat se o cenu zboží, co koupil spolujezdec v autobuse, není vhodné pro zdvořilý rozhovor v českém prostředí. Ovšem toto není ve Vietnamu cizí. Mluvčí jsou zvědaví, za kolik se koupila váha na ranním tržišti, aby byl v obraze, jakou hodnotu má daný předmět. Není to nijak urážlivé, otázka „Kolik vás to stálo?“ může začít rozhovor během dlouhé cesty autobusem. Tak jako hodnotu zboží, hodnotí Vietnamec i hodnotu majetku. Kdo vlastní majetek, nemá přece za co stydět, proto ptá-li se někdo na cenu jeho jmění, je pro něj čest. Na druhou stranu Češi tento čin hodnotí jako porušení svého soukromí a klasifikuje to jako nezdvořilou konverzaci.

Za naprosto nepřípustné je otázka sexu ve vietnamské společnosti, zvlášť ve smíšené společnosti, kde jsou dámy i pánové. Česká společnost je k tomuto tématu tolerantnější a liberálnější.

2.1.2 Neverbální komunikace

Neverbálními prostředky jsou sdělovány především významy názorné, smyslově vnímatelné. Nejčastěji jde o výraz emocionálního stavu komunikátora, pohyb jeho těla, rukou či hlavy, dotyk, postoj, pohledy očí nebo vzdálenost a zaujímání prostorových pozic. Prostřednictvím neverbální komunikace si s druhými lidmi předáváme informace o tom, jak vnímáme sami sebe a svého partnera, a o vlastních emocí, napětí a rozpoložení. Tak jak se liší zásada verbální komunikace ve Vietnamu či v Česku, podobně je to také s neverbální komunikací, i zde dochází mnohdy k neporozumění dotyčného.

Mezi základní sociální a zdvořilostní konvence bezesporu patří úsměv a oční kontakt. Chceme-li v českém prostředí ukázat partnerovi, že ho respektujeme a bereme na něj dostatečné ohledy, doprovázíme slova úsměvem, díváme se mu do očí a užíváme přiměřenou mimikou a gestikulací. (Holub a kol., 2005) Ve vietnamském prostředí však toto neplatí. Níže jsou uvedené některé příklady mimoslovní komunikace, které mohou být často zdrojem nedorozumění.

Co se týče úsměvu, může Vietnamec mnohdy Čecha dokonale zmást. O vietnamském národu se někdy mluví jako o nejšťastnějším národu, neboť se neustále směje. Vietnamec prožívá radost či štěstí, usmívá se ale i když má strach, nebo přijde někam do neznáma, bývá v rozpacích, možná je i nervózní a podrážděný, přesto se usmívá. V nepříjemné situaci, kdy člověk očekává vlídné zacházení, se Vietnamec usmívá, provokuje svým činem okolí, nedělá to vskutku naschvál, je to jeho vnitřní postoj, že se usmívá v dobrém i zlém[9].

Pro Vietnamce je projev vzájemné úcty při podání ruky pevný stisk pravé ruky doprovázené lehkým stiskem levé ruky, čili podávají se obě ruce najednou. V českém prostředí je tomu jinak. Právě stisk oběma rukama je projev nadřazenosti. Podávání rukou je ve vietnamském kontextu záležitostí mužů, nikoli ženy. Muži si při setkání či rozloučení podávají ruce, ženy si ruce nepodávají ani nemají nárok, aby nabídly své ruce, jak je tomu v Česku běžné.

[9] Kulturní specifika. [online]. 2002 [cit. 2011. 5. 17]. <http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/b05cizinci/01/10.pdf>

Ve Vietnamu se oběma rukama a s mírným úklonem hlavy podávají i předměty partnerovi, jehož si vážíme, vyjádříme mu tím, že si ho vážíme a uctíváme. Podáváme-li jenom jednou rukou, může to znamenat jako výraz neúcty. V Čechách tento zvyk nesdílí, podávání jednou rukou je běžná věc.

Při rozhovoru má Čech rád, když se mu dotyčný dívá do očí, je to projev upřímnosti. Oči jsou oknem do duše, že nic protějšek neskrývá. Ve vietnamském světě je toto gesto velice nezdvořilé, zvlášť když mluví mladší se starším. Znamená to vyjádření domýšlivosti a arogance. Díváme se spíše na vzdálený bod nebo na zem, ale ne na účastníku rozhovoru. V evropském kontextu toto znamená úplný opak.

Ani hlazení po vlasech či dotýkání hlavy vietnamského dítěte není ideální způsob projevu náklonnosti. Tento akt je považován za vyjádření velké neúcty. Chceme-li dětem dát najevo sympatie, raději je poplácejme po ramenech či zádech.

Někdy se přivolávání druhé osoby jeví jako odhánění oné osoby. Vietnamec dává dlaň k zemi a prsty k sobě. Když Čech chce někoho přivolat, většinou zamává s obrácenou dlaní, to však značí pro Vietnamce nadřazenost. Neuvědomujeme-li tento fakt, dochází nemile k mylné interpretaci se skutečností.

Při dobrém vietnamském jídle není nevhodné srkat, u českého stolu by tento akt znamenal pravý opak. Po jídle užívá Vietnamec párátko k čištění zubů celkem běžně. Smrkání na veřejnosti je ve Vietnamu bráno jako nezdvořilé. Čech by použil párátko po jídle pravděpodobně jen v soukromí a smrkání mu nedělá nijak problémy mezi lidmi.

3 Problematika jazykového, resp. řečového ztvárnění zdvořilosti v obou zemích

3.1 Otázka tykání – vykání

Pro vyjádření zdvořilosti a formálnosti či neformálnosti užívá čeština vykání nebo tykání. Vychází ze zájmen 2. osoby jednotného (*ty*) a množného čísla, respektive zdvořilého „vykacího" tvaru jednotného čísla (*vy*).

Komunikuje-li Čech s neznámou dospělou osobou, zdvořile jí vyká při konverzaci. Ale i se známou osobou, kterou zná, ale ona osoba mu jako projev přátelství a soudržnosti tykání nenabídla, musí si s ní vykat. Použije-li formu tykání s neznámou osobou, může to vyznít velice urážlivě. (Bischofová - Hrdlička, 2007)

V češtině se běžně tyká mezi příbuznými, přáteli a kolegy ve školy či v práci, mezi příslušníky stejné profese a s dětmi. V některých klubech, organizacích je tykání velmi obvyklé. V současné době internetu se obyčejně tyká na diskusních fórech. Zvyk tykání mají lidé zájmových skupin jako např. vodáci, cyklisté, horolezci, parašutisti a další. (Bonneauová, 2010)

V minulosti bylo běžné i onkání či onikání, odvozeno od zájmen *on* a *oni*, 3. osoby jednotného a množného čísla, to však zmizelo během 19. století, dnes plně nahrazeno vykáním. Dalším způsob oslovení náležící panovníkovi či vysoce urozenému šlechtici je majestátní plurál nebo také královský plurál. Namísto *já* hovoří mluvčí o sobě v množném čísle, *my*. Tak se vyjadřoval Karel IV, dával tím najevo svou vážnost a důležitost.

Na podobném principu jako české onkání využívá vietnamština k oslovení bratra, sestry, tety či strýce ad. Na rozdíl od češtiny, kde se tykání a vykání jasně vymezuje vzhledem ke vztahu k dotyčnému, má vietnamština složitější způsob oslovení. Ne nadarmo se říká, že vietnamská výslovnost a oslovení bývá pro cizince nejnáročnější při učení se jazyka.

Vietnamská tradice přísně lpí na správném oslovení, chybí-li v komunikaci oslovení jak dotyčného, tak i vyjádření sebe sama v jakékoli roli, je to považováno za nevýchovné, ba i neslušné. Výjimkou je rozhovor mezi přáteli stejného věku, srovnatelné s českým tykáním, i zde je oslovení méně striktní. Mluvčí a oslovený užívají k rozhovoru patřičná osobní zájmena k projevu podle jejich vztahu. Dá se zhruba shrnout, že vietnamština zná tři stupně zdvořilostní vyjádření. Prvním stupněm je přátelská úroveň a nejrozšířenějším i nejkomplikovanějším způsobem je rodinný typ oslovení. Kombinací mezi rodinným typem oslovení s neutrální „já" je úroveň formální.

3.1.1 Přátelská úroveň

Podoba českého tykání je oslovení osobními zájmeny: *tao* – já, *mày* – ty, *nó* – on, ona, ono, *chúng tao* – my, *chúng mày* – vy, *chúng nó* – oni, ony, ona. Tento způsob oslovení se ve zdvořilé konverzaci v podstatě neaplikuje. Je to mluva dětí stejného věku, nebo velmi dobrých přátel téhož ročníku. Jinak se jich užívá spíše v nadávkách, nebo když mluvčí chce někoho cíleně urazit. Vedle *tao* – já se vyskytují ještě zájmena *tớ* nebo *mình,* oboje je ekvivalent pro *já*. Přidáním elementu *chúng* - *chúng mình* znamená *my*, kdežto k *tớ* se užívá spíše element *bọn* místo *chúng,* tedy *bọn tớ* značí *také my*.

3.1.2 Rodinné oslovení

Tento typ je nejobvyklejším způsobem oslovení ve Vietnamu. Vystihuje zdvořilostní, neutrální, ale i blízký a přátelský vztah mezi mluvčím. Pro český překlad znamená, jak tykání, tak i vykání, překladatel musí hledět na vztah mezi mluvčím a posluchačem. „Rodinné" proto, že místo osobních zájmen se nahrazují substantiva podle role v rodinném vztahu, na základě společenského postavení, vztahu mezi nadřízeným a podřízeným, výrazu neutrality, projevu úcty, respektu,

zdvořilosti, blízkého vztahu a hlavně podle věkového rozdílu. Oba aktéři komunikace si vytvoří hypotetický model rodiny, do níž oba patří a označují se zhruba tak, jak by se oslovovali v rodině, pokud jde o věk. (Kocourek - Pechová, 2006) Proto je důležité znát věk partnera, aby se oba mluvčí mohli společensky správně oslovovat.

Osobní zástupná slova (členové rodiny) plní ve skutečnosti funkcí osobních zájmen, neboť k označení vzájemného vztahu člověka k ostatním lidem se užívají především substantiva označující původně jednotlivé členy rodiny. (Karlová, 2002) Níže uvádím příklady vietnamských osobních zájmen, která se podle kontextu užívá pro vyjádření první, druhé nebo někdy i třetí osoby.

- *Con* – syn, dcera, dítě – oslovuje se tak k prarodičům (*ông bà*), rodičů (*bố mẹ*), k lidem, kteří jsou na úrovni našich prarodičů a rodičů, v minulosti také k učitelům a starším lidem.
- *Cháu* – vnuk, vnučka, neteř, synovec – v této roli se oslovuje vůči prarodičům, strýcům a tetám a ostatním, kteří jsou na úrovni věku našich prarodičů a rodičů.
- *Em* – mladší bratr, mladší sestra – mluví se tak se staršími bratry (*anh*) a sestrami (*chị*), s osobami staršími než jsme my, s manželem nebo s mužem, který chce projevit náklonnost k dané ženě, v dnešní době s učiteli.
- *Anh* – starší bratr – mluví se s mladšími sourozenci, s osobami, kteří jsou ve věku mladší než dotyčný, se ženou, kterou chce projevit sympatii (*em*).
- *Chị* – starší sestra – mluví se s mladšími sourozenci, s osobami, kteří jsou ve věku mladší než dotyčná (*em*).
- *Bác* – starší strýc, starší teta, *cô* – teta z otcovy strany, *chú* – strýc z otcovy strany, *dì* – teta z matčiny strany, *cậu* – strýc z matčiny strany atd. – se mluví k neteřím a synovcům (*cháu*), k osobám, kteří jsou na úrovni jejich synů a dcer (*con*).
- *Bố* (*ba, cha*) – otec, *mẹ* (*má*) – matka – k synům a dcerám (*con*).

- *Ông* – dědeček, *bà* – babička – k vnoučatům (*cháu*), také na úřadech jako oficiální oslovení pro pána a paní.[10]

Níže v tabulce jsou uvedená nejužívanější osobní zástupná slova, která se užívá v běžné pro komunikaci mimo rodinné prostředí, jejich významy a jaká zájmena nahrazují v rozhovoru.

Tabulka: Osobní zástupná slova

	Rodinný vztah	**Společenský vztah**	**Nahrazená zájmena**
Anh	Starší bratr	Starší vrstevník jako mluvčí	Já, ty, vy, on
Chị	Starší sestra	Starší vrstevnice jako mluvčí	Já, ty, vy, ona
Em	Mladší bratr	Mladší vrstevník jako mluvčí	Já, ty, on
	Mladší sestra	Mladší vrstevnice jako mluvčí	Já, ty, ona
Cháu	Synovec	Mladší vrstevník jako mluvčí	Já, ty, on
	Neteř	Mladší vrstevnice jako mluvčí	Já, ty, ona
Ông	Dědeček	Starší pán ve věku dědečka mluvčího	Já, vy, on
Bà	Babička	Starší paní ve věku babičky mluvčího	Já, vy, ona
Bác	Starší strýc	Pán starší než rodiče mluvčího	Já, vy, on
	Starší teta	Paní starší než rodiče mluvčího	Já, vy, ona
Cô	Teta	Paní ve věku rodičů mluvčího	Já, vy, ona
Chú	Strýc	Pán ve věku rodičů mluvčího	Já, vy, on

[10] VU, T. D.: Các biểu hiện của lịch sự chuẩn mực trong xưng hô tiếng Việt (Zdvořilé oslovení ve vietnamštině). [online]. 2004 [cit. 12-5-2011] <http://www.taybacuniversity.edu.vn/elib/Van%20hoc/Cac%20bieu%20hien%20cua%20lich%20su%20chuan%20muc%20trong%20xung%20ho%20%28TS.%20Vu%20Tien%20Dung%29.pdf>

3.1.1 Formální úroveň

Formální úroveň lze porovnat s českým vykáním, tzv. úřední styl. Oslovujeme neznámé nebo chceme udržet od nich určitý odstup. Užívá se při tom zájmena: *tôi* – já, *bạn* – ty, *anh ấy* – on, *chị ấy* – ona, *chúng tôi* – my, *các bạn* – vy, *các anh ấy* – oni, *các chị ấy* – ony. První osoba *tôi* nabývá významu neosobního ve smyslu chladného „*já*“, bez citového zabarvení. Užití druhé osoby je však složitější, v tomto případě v jednotném i množném čísle znamená v překladu „kamarád, přítel“, jinak *anh, chị; các anh, các chị* označují také druhou osobu v jednotném a množném čísle, v tomto ohledu se rozlišuje, zda dotyčný je žena (*chị*) či muž (*anh*). Velmi oficiálně vyzní oslovení *ông*, *bà*, znamená pán, paní.

Stručné shrnutí: v případě oslovení rodinného typu, je podstatné rozlišení věku mluvčího a posluchače, jsou-li oba účastníci patřící věkově v jedné generaci, lze brát v úvahu jejich oslovení jako české tykání, jsou-li věkově odlišní o jedné generaci a více, vykají si, i když se jedná o hodně blízký vztah. (Kocourek - Pechová, 2006) Ani v rodině se rodičům, prarodičů či tetám a strýcům nikdy netyká. Ani se staršími sourozenci se nepřísluší prosté tykání. Znamenalo by to nezdvořilé chování vůči starším a to je zásadní neposlušnost ve vietnamské společnosti.

Mimo rodinné prostředí, neznáme-li věk dotyčného a neskýtá ani prostor na ptaní věku, porovnáváme odhadem jeho věk s věkem našich rodičů či prarodičů. Je-li dotyčný starší než naše rodiče, oslovíme ho *bác* – starší strýc, starší teta, je-li mladší, voláme *chú* – strýc či *cô* – teta, je-li starý na úrovni našich prarodičů tak se sluší, abychom ho oslovovali *ông* – dědeček nebo *bà* – babička, pro ně jsme v roli *cháu* – synovec, neteř, vnuk, vnučka. Je-li někdo v naší generaci o trošku starší, je pro nás *anh* – starší bratr nebo *chị* - starší sestra a my jsme pro ně *em,* jestli je mladší, oslovujeme ho *em* – mladší bratr, mladší sestra, a my *anh* nebo *chị*. A tak lidé kolem nás, aniž by byli našimi příbuznými, jsou našimi tetami či strýci, nebo bratry a sestrami.

Níže uvedený příklad rozhovoru dosazuje zájmena místo vietnamského typu rodinného oslovení podle vzoru Kocourka (2006).

Linda: (**Já)** zdravím **(Tě)**, Lído!	Linda: **Em** chào **chị Lída**.
Lída: (**Já Tebe)** také!	Lída: **Chị** chào **em**.
Honza: Ahoj holky (**vy**).	Honza: Chào hai **chị em**.
Linda a Lída: Ahoj Honzo (**ty**)!	Linda a Lída: **Em** chào **anh Honza**.
Honza: Kam (**vy**) jdete?	Honza: Hai **chị em** đi đâu?
Lída: (**My**)jdeme za **Martinem**.	Lída: **Chúng em** đi thăm **chú Martin**.
Martin: (**Já**) Zdravím (**vás**)!	Martin: Chào **các cháu**!
Ostatní: Dobrý den, **Martine**!	Ostatní: **Chúng cháu** chào **chú Martin**!
(My zdravíme)	

V rozhovoru vystupují Linda – 16 let, Lída – 18 let, Honza – 20 let a Martin – 40 let. Linda, Lída a Honza jsou vrstevníci, i tak je mezi nimi věkový rozdíl o dva roky, teda nejmladší Linda je *em* – mladší sestra vůči Lídě a Honzovi, Lída je v roli *chị* - starší sestra vůči Lindě a Honza je *anh* – starší bratr pro obě holky. Martin je nejstarší, proto ho ostatní oslovují *chú* – strýc a všichni jsou pro Martina *cháu* – neteř, synovec.

3.1.2 Pravidla ve společnosti

V české společnosti nabízí zpravidla tykání žena muži, zásadně starší osoba osobě mladší, nebo osoba společensky výše postavená osobě níže společensky postavené. (Bischofová - Hrdlička, 2007) Tento společenský vzorec samozřejmě v mnoha případech není jednoznačný. Mladší ředitel a starší dáma ve funkci asistentky spolu promlouvají, bývá problematické, když si chtějí nabídnout tykání. Nicméně ženě se přisuzuje právo, aby mohla navrhnout jako první tykání. Možná jenom velmi ctěný muž by mohl ženě nabídnout tykání. (Bonneauová, 2010) Toto dilema však nesužuje vietnamskou etiketu, oslovení zůstane pořád stejné, i když se jedná a osobě vzdálené či blízké, řeč je o rodinném typu oslovení. Jiná situace je u formální úrovně, kde se mění pouze první osoba, což nevyžaduje svolení druhé strany.

I v soukromém či veřejném rozhovoru bývá vietnamské oslovení neměnné, v českém prostředí tomu mnohdy není tak zřejmé. I když si v soukromí s někým tykáme, při oficiálních situacích bychom si s ním měli vykat, např. student a učitel, doktor a pacient jsou příbuzní nebo známí, v soukromí si tykají, na veřejnosti je však vhodnější vykání. Sporné je také tykání dětí v určitém věku, neboť zpočátku se jim výhradně tyká. (Bonneauová, 2010)

3.2 Pozdravy

Pozdrav je důležitou oblastí v životě každého národa. Pro vietnamskou kulturu hraje pozdrav velkou roli při hodnocení člověka. Známé přísloví „*Lời chào cao hơn mâm cỗ*“ říká, že „pozdrav je ceněn výš než hojná hostina“. I když se hostina jeví velkolepě a znamenitě, chybí-li k tomu patřičný pozdrav, ztrácí v okamžiku svou důležitost. To ukazuje, že ve vietnamské kultuře nesmí chybět pozdrav v žádném případě.

V české kultuře se zase říká „Zdravit je slušnost a odpovídat na pozdrav je povinnost“. Kdy tedy zdravíme a koho zdravíme? Zdravíme své známé, blízké, přátele, zdravíme, když někam přijdeme např. do třídy, na schůzi, do čekárny u lékaře, nebo když odněkud odcházíme. Zdraví se i při telefonování či dopisování. (Bischofová - Hrdlička, 2007)

Zásadně platí ve společnosti, jak ve vietnamské tak i v české, že mladší zdraví starší (starší osoba znamená ve vietnamské kultuře i společensky výše postavená osoba) – vnuk babičku, student profesora – znamená to: „Vážím si vás a máte přednost.“ Rozdíl mezi českou a vietnamskou společností je pozdrav mezi mužem a ženou. V Česku je zdvořilé, když muži jako první zdraví ženy. Ve Vietnamu je na ženě, aby zahájila rozhovor, tudíž by měla i pozdravit jako první.

3.2.1 Při setkání

V češtině se rozlišuje pozdrav podle části dne, např. v ranních hodinách zdravíme *Dobré ráno! Dobré jitro!* nebo *Dobré dopoledne!,* přes den užíváme *Dobrý den! Dobré poledne!* nebo *Dobré odpoledne!,* po šesti hodině večerní pozdravíme *Dobrý večer!* Nikoho však nemůžeme urazit, když užijeme neutrální a formální *Dobrý den!,* je to „všeobecný pozdrav“ pro každou denní dobu.

Vietnamština časové rozdělení v praxi nepoužívá. Zdvořilostní forma pozdravu je kladena na způsob oslovení. Pozdrav nutně musí doprovázet oslovení

podle úrovně formálnosti, a to i oslovení sebe sama, čili „já“ v určité roli vzhledem k druhé osobě.

Narazíme leckdy na slovní spojení x*in chào* nebo *kính chào,* ale i x*in kính chào*, v překladu to znamená zjednodušeně *Dobrý den!* nebo anglické *Hello!* Avšak tento pozdrav zní pro vietnamské mluvčí stroze, vyřčený pozdrav je bez oslovení – kdo zdraví koho – a pozdrav nebo věta bez oslovení může být ve vietnamské kultuře bráno za velmi nezdvořilé. Samotné slovo *chào* značí *pozdrav*, znamená také sloveso *zdravit*, *nabízet*, *smeknout* nebo *pozdravit* se či *uvítat*. K *chào* se připojují osobní zástupná slova (OZS) podle komunikační role, a to je vietnamské vyjádření zdvořilého pozdravu. Níže uvádím příklady, jak se zdraví rovný s rovným (kamarádi), jak zdraví mladší staršího (synovec strýce) a jak zdraví teta neteře (vyšší společensky postavená osoba nižší společensky postavenou osobou).

Mezi mladším a starším: **OZS mluvčího + CHÀO + OZS posluchače** je vzorec pro pozdrav mezi mladším se starším. V roli mluvčího se vyskytují OZS *em* nebo *cháu.*

- *Em chào chị.* (Mladší bratr/sestra zdraví starší sestru. = Dobrý den!)
- *Cháu chào bác.* (Synovec zdraví strýce. = Dobrý den!)

Pro zdůraznění se přidává ještě zdvořilostní element *ạ*. Aniž by došlo ke snížení míry zdvořilosti a úcty vůči posluchači, zkrátí se pozdrav na oslovení dotyčného pomocí OZS s elementem *ạ*. Tento způsob znamená bližší vztah a zdravící při tom mírně skloní hlavou.

- *Em chào chị ạ.* (Mladší bratr zdraví starší sestru.) - *Chị ạ.*
- *Cháu chào bác ạ.* (Synovec zdraví strýce.) - *Bác ạ.*

Mezi kamarády a osobami stejného věku, povolání či společenského postavení je pozdrav svou podstatou jednodušší na formalitě v porovnání s pozdravem mezi mladším a starším. Neztrácí avšak na významu zdvořilosti, i když jde o pozdrav mezi rovným s rovným. Na takový pozdrav užívá vietnamština schéma: **CHÀO + OZS posluchače** nebo jeho povolání, postavení či jméno. Ve

vzorci chybí první osoba, kdo zdraví. Mezi kamarády nebo zdravení mezi starším a mladším lze toto oslovení opomenout.

- *Chào bạn.* (*bạn* – druhá osoba (ty); kamarád, přítel – Zdravím Tě, příteli. = Ahoj! Čau! Nazdar!)
- *Chào bác sĩ*[11]. (*bác sĩ* – lékař – Zdravím Vás, pane doktore.)
- *Chào Hương.* (*Hương* – dívčí jméno – Zdravím Tě, Huong.)

K přátelům, známým nebo příbuzným má čeština mnoho způsobu pozdravu. *Ahoj! Nazdar! Čau!* nebo *Ahojky! Čaues! Nazdárek!* je v překladu *Chào bạn!* – Zdravím, příteli! Mezi vietnamskými vrstevníky žijícími v Česku si zpestří komunikaci tak, že nahrazují vietnamským *chào* oblíbeným českým *ahoj*. Na místo *Chào bạn!* řeknou *Ahoj bạn!* nebo *Ahoj Hương!,* také zjednodušeně *Ahoj!*

Mezi starším a mladším: Jak již bylo výše zmíněno, vietnamská kultura si dává velice záležet na hierarchii ve společnosti. Když se dva potkají, mladší musí pozdravit staršího, a starší by měl pozdrav opětovat, jinak by to bylo velmi nezdvořilé z jeho strany. Starší neboli společensky výše postavený odpovídá na pozdrav: **CHÀO + OZS dotyčného.**

- *Chào em.* (Zdravím mladšího bratra.)
- *Chào cháu.* (Zdravím synovce.)

Pozdrav nemusí zákonitě znamenat jen mluvené slovo, mnohdy pohyby, pohled, letmý úsměv, postoj, úklon hlavy, mávání rukou nebo jen gesto může značit uvítání nebo vojáci při setkání i rozloučení salutují. Mají-li čeští i vietnamští muži klobouk nebo čepice, je zdvořilé smeknout. Jen u žen je výjimka, neboť u nich znamená klobouk součást oblečení, a tak smekat nemusí. Ale u vietnamských žen, které nosí tzv. kónický klobouk, by ho měly sundat z hlavy, když zdraví. Při formálních a pracovních setkání se s pozdravem podává ruka. (Bischofová - Hrdlička, 2007)

[11] Pozn.: V tomto případě se jedná o pozdrav lékaře k známému lékaři.

Mezi českými bližšími osobami, jako jsou členové rodiny a přátelé, se při setkání nebo loučení obejmou nebo políbí na tvář. Nebývá to ovšem zvykem mezi Vietnamci. Objetí a polibek na veřejnosti nepatří, i když se jedná o osobu velmi blízkou, místo toho se spíše poplácává po rameni s úsměvem.

Ve Vietnamu jde ruka v rukou pojem *chào* (pozdrav) a *hỏi* (ptání). Jen *chào* – pozdrav – má význam spíše pro formální přístup a mluvčí chce udržet určitý odstup od posluchače. Navážeme-li současně s pozdravem *hỏi* – ptání – mluvčí tím projevuje větší zájem o dotyčném a v komunikaci znamená přívětivější vztah mezi oběma aktéry

Nejčastější otázkou, která doprovází pozdrav ve Vietnamu, je: *Bác đi đâu đấy?* (Kam jdete?) *Bác ăn cơm chưa?* (Už jste jedl?). Jedná se o zdvořilostní formu pro navázání rozhovoru, proto se neklade důraz na odpověď. Zvykem v české kultuře je zas ptát se svého známého na jeho zdraví – *Jak se máte? Co je u Vás nového?* Při těchto otázek by ve Vietnamu zaváhali, jak odpovědět. Čech zdvořile odvětí: *Děkuji, mám se dobře. Všechno stejné.* Na druhé straně, jak by se zachovala česká úřednice, kdyby se jí vietnamský podnikatel snažil zalichotit otázkou, zda už dnes obědvala.

3.2.2 Při rozloučení

I pro loučení má čeština také bohatou slovní zásobu, neutrální *Nashledanou!* nebo *Dobrou noc!* pro časové určení večera, než půjdeme spát. Vietnamský ekvivalent *Tạm biệt!* a *Chúc ngủ ngon!* se v praxi příliš neužívá. Loučí se stejně jako při setkání, přidá se navíc element rozloučení *nhé.* Zdravím-li při setkání *Em chào anh!* při loučení řeknu *Em chào anh nhé!,* nebo uvítám *Ahoj anh!* loučím se *Ahoj anh nhé!* Formální české *Nashledanou!* lze zkrátit na familiární *Nashle!* Další neformální forma loučení je *Ahoj! Nazdar! Čau!* totožná jako při setkání.

Jestli u setkání je důležité doplnit pozdrav otázkou, ani loučení nezůstává bez přídavných vět. Ve Vietnamu mezi přáteli se loučí se přáním brzkého shledání: *Chào*

bạn nhé, hẹn ngày gặp lại. (Ahoj, uvidíme se brzy.) nebo s přáním pro udržení pevného zdraví: C*hào Hương nhé, giữ gìn sức khỏe!* (Ahoj Huong, opatruj se.) Češi se loučí *Čau, měj se krásně!* Na tohle by se ve vietnamštině hledal marně stejný ekvivalent.

V některých ohledech jsou způsoby zdravení ve vietnamštině i češtině podrobné, ale i odlišné. Ale vše svědčí o zdvořilosti vůči druhé v komunikaci. Když pochopíme jednotlivé tradiční zvyklosti každé země jasněji a hlouběji, rozšíří nám obzory a pohled na danou věc, nesmírně nás obohatí a stane se méně nechtěných případů, které vyplývá z nedorozumění mezi oběma kulturami.

ZÁVĚR

Čeština a vietnamština jsou po všech stránkách téměř typologickými protipóly a často není snadné najít ekvivalenci mezi jejich jednotkami, proto jsme se v první kapitole zaměřili na typologii jazyků a charakterizovali každý jazyk zvlášť. Všímali jsme si především vývoje grafické roviny jazyků a zvukové stránky češtiny a vietnamštiny, a to hlavně výslovnosti hlásek a tónů. Popsali jsme stratifikaci češtiny jako národního jazyka a vietnamštiny pouze na úrovni slovní zásoby.

V druhé kapitole jsme se zaměřili na zásady v komunikace verbální a neverbální. Vybrané odlišné příklady mohou být předmětem nevědomého sporu, když neznáme příčinu chování partnera z jiné země.

Dále jsme se věnovali otázce oslovování a pozdravu. Z textu lze vyčíst, že vietnamský systém oslovování je velmi obtížný a přísně dbá na dodržení správného pojmenování rolí, jak sebe tak i druhého, chybí-li jedno z toho, je to hodnoceno za méně zdvořilé.

Na konec jsme zařadili kapitolu popisující situace Vietnamců v České republice, jak vzájemným působením obou jazyků a tím, jak se vietnamští mluvčí s určitými jazykovými odlišnostmi vyrovnávají.

Každý národ má vlastní jazykovou kulturu, která vypovídá o jeho mentalitě a odráží myšlení mluvčího a zároveň jej utváří. To právě dělá každý národ jedinečným. V dnešní době, díky procesu globalizace, se rozdíly k sobě přibližují, ale jsou určité rozdíly, které bychom měli respektovat a porozumět. Závěrem bychom chtěli dodat, že zrovna poznáváním odlišností a cizích tradic obohacujeme sebe samé, prohlubujeme vědomosti a znalosti, rozvíjíme sounáležitost a pochopení mezi lidmi kolem sebe.

LITERATURA

BÍLKOVÁ, K.: Bakalářská práce: Jazyková etiketa obchodních rozhovorů. Brno, Masarykova univerzita – Filozofická fakulta. [online] 2010. [cit. 1-6-2011]. <http://is.muni.cz/th/ 109626/ff_b/bc_prace.txt>

BISCHOFOVÁ, J. - HRDLIČKA, M.: Sociokulturní minimum pro azylanty. Praha, MŠMT ČR, 2007.

BONNEAUOVÁ, E.: Pravidla etikety. Praha, Ikar 2010.

Chu nom. [online]. 2011 [cit. 1-5-2011]. <http://vietnamlit.org/wiki/images/5/5d/ Vietnamese_chu_nom_example.png>

Čeština. [online]. 2011 [cit. 1-6-2011]. <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Ce% C5%A1 tina>

Čeština po síti: Grafický systém češtiny (historie a současnost): Vývoj písma na území českého státu. [online]. 2003 [cit. 1-6-2011]. <http://www.osu.cz/fpd/kcd /dokumenty/cestinapositi /igsprav.htm#2>

Čeština po síti: Útvary českého národního jazyka: Interdialekty. [online]. 2003 [cit. 25-5-2011]. <http://www.osu.cz/fpd/kcd/dokumenty/cestinapositi/igstema1.htm>

Čeština po síti: Útvary českého národního jazyka: Sociolekty. [online]. 2003 [cit. 25-5-2011]. <http://www.osu.cz/fpd/kcd/dokumenty/cestinapositi/igstema1.htm#a5a>

ČMEJRKOVÁ, S. - DANEŠ, F. - KRAUS, J. - SVOBODOVÁ, I.: Čeština, jak ji znáte i neznáte. Praha, Academia 1996.

HA, V. T. – PHAM, D. D.: Về ngôn ngữ tiếng Việt-Mường: Dân tộc học số 1 (O jazyku Viet-Muong: Etnologie 1), NXBGD 1978.

HAVRÁNEK, B. - JEDLIČKA, A.: Mluvnice česká. Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1981.

HLAVATÁ, L. - SLAVICKÁ, B.: Praktická vietnamština - Tiếng Việt thực hành. Praha, Fortuna 2003.

HOLUB, J. a kol.: Čeština jako cizí jazyk, úroveň B2. [online]. 2005 [cit. 17-5-2011]. <http://aplikace.msmt.cz/PDF/IMCestinajakocizijazykB2. pdf>

HRBÁČEK, J.: Úvod do studia českého jazyka. Praha, Univerzita Karlova 1994.

HRDLIČKA, M.: Stratifikace českého národního jazyka a její odraz ve výuce zahraničních bohemistů. In: Issledovanija po slovjanskim jazykam. 10. vyd. 2005. Soul, Korejskaja associacija slavistov; s. 49-62.

JANOUŠEK, J.: Verbální komunikace a lidská psychika. Praha, Grada 2007.

Jazykolamy. [online]. 2007 [cit. 2- 5- 2011] <http://www.pastelka.net/texty/jazykolamy.php>

KARLOVÁ, P.: Zájmena ve vietnamštině. [online]. 2002 [cit. 5-5-2011]. <http://www. klubhanoi.cz/pdf/kazajmena.pdf>

KOCOUREK, J., - PECHOVÁ, E.: S vietnamskými dětmi na českých školách. Praha, H and H 2006.

KOMERS, P.: My, čeští jájínci: Ztraceni v překladu. In: Lidové noviny. [online]. 2011 [cit. 1-6-2011]. <http://www.lidovky.cz/tiskni.asp?r=ln_noviny&c=A110319_000069_ln_noviny_sko>

KOMERS, P., SLEZÁKOVÁ, J.: Čeští Vietnamci mezi dvěma jazyka: Vliv češtiny na vietnamštinu a vietnamštiny na češtinu. In: Vesmír [online]. 2010 [cit. 1-6-2011]. <http://www.vesmir.cz/abstrakt/cesti-vietnamci-mezi-dvema-jazyky>

KRČMOVÁ, M.: Stratifikace současné češtiny. [online]. 2005 [cit. 1-6-2011]. <http://ww w.phil.muni.cz/linguistica/art/krcmova/krc-012.pdf>

KULDANOVÁ, P. - SVOBODOVÁ, J.: Jazyková kultura dnešních dní. Ostravská univerzita – Pedagogická fakulta. [online]. 2003 [cit. 1-6-2011]. <http://www1. osu.cz/~svobodj/opory/jkult/jzkdd/obsah.htm>

Kulturní specifika. [online]. 2002 [cit. 17-5-2011]. <http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/b05cizinci/01/10.pdf>

LE, N. L.: Từ chữ Hán đến chữ Nôm (Od čínských znaků po jižních znacích). Hue, NXB Thuan Hoa 2002.

LEWIS, D.: Tajná řeč těla. Praha, Hodego 1989.

LUONG, N. H.: Nghiên cứu lời chào của người Việt và so sánh với lời chào của người Pháp (Porovnání vietnamských a francouzských pozdravů) . In: Tuyen tap Bao cao. DH Da Nang 2008.

MAI, Ng. Ch. - VU, D. Ngh. - HOANG, Tr. Ph.: Cơ sở ngôn ngữ học và tiếng Việt (Základy lingvistiky a vietnamského jazyka). Ha Noi, NXBGD 2006.

Místní nářečí. [online]. 2007 [cit. 10-6-2011].<http://ngonngu.net/index.php?p=313>

MÜLLEROVÁ, P.: Stručná historie státu: Vietnam. Praha, Libri 2004.

Nejdelší české slovo. [online]. 2003-2011 [cit. 2-5-201] <http://weblog.finwe.info/item/nejdelsi-ceske-slovo>

NOVOTNÝ, J.: K problematice základní stylové charakteristiky spisovných jazykových prostředků. In: Naše řeč 2, roč. 53/1970 [online]. 2008 [cit. 1-6-2011]. <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5484>

NGUYEN, D. H.: Tiếng Việt không son phấn (Vietnamský jazyk bez líčení). Hai Phong, NXB 1996.

Obyvatelstvo. [online]. 2011 [cit. 25-5-2011]. <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/oby03141111.xls>

Paleografie: Gotická kurzíva. [online]. 2006 [cit. 1.5.2011]. <http://www.paleografie.org/UK/img/gallery/110207081216.jpg>

Paleografie: Karolína. [online]. 2006 [cit. 1.5.2011]. <http://www.paleografie.org/UK/img/gallery/110207083156.jpg>

VASILJEV, I.: Co bychom měli vědět o vietnamštině. In: S vietnamskými dětmi na českých školách. Praha, H and H 2006, s. 49 – 56.

VASILJEV, I.: Vietnamština: Jazyk na protipólu. Praha, Muzeum hlavního města Prahy 2010.

Vietnamština. [online]. 2011 [cit. 26-5-2011]. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vietnam%C5%A1tina>

VU, T. D.: Các biểu hiện của lịch sự chuẩn mực trong xưng hô tiếng Việt (Zdvořilé oslovení ve vietnamštině). [online]. 2004 [cit. 12-5-2011] <http://www.taybacuniversity.edu.vn/elib/Van%20hoc/Cac%20bieu%20hien%20cua%20lich%20su%20chuan%20muc%20trong%20xung%20ho%20%28TS.%20Vu%20Tien%20Dung%29.pdf>

DOPLNĚK

Mezi dvěma jazyky

Vietnamská komunita v ČR

Než začneme charakterizovat vliv češtiny na vietnamskou komunitu, nejdříve popíšeme, od kdy a jak se do Čech dostali první Vietnamci a jaká byla jejich komunikační kompetence v češtině.

„Za oficiální počátek vietnamské migrace na české území … lze považovat navázání diplomatických vztahů mezi tehdejší Československou republiku a Vietnamskou demokratickou republiku dne 2. února roku 1950.“ (Kocourek - Pechová, 2006) Od té doby začali přijíždět do tehdejší ČSR první studenti a děti z rodin postižených válkou. Na základě dohod[12] o kulturní a vědeckotechnické spolupráci z 50. – 60. let přijížděli další studenti, praktikanti, učňové i pracovníci vzdělávající se převážně v oborech strojírenství, textilního, potravinářského či obuvnického průmyslu, dopravy atd. Tento stav trval až do roku 1989, počet vietnamských pobývajících v tehdejší ČSSR byl kolem 30 – 35 tisíc osob. Tato skupina přijíždějících byla řádně vybraná vietnamskou vládou a měla z domova dostatečnou přípravu, jak jazykovou, tak i sociokulturní, na výjezd ze země. Pro ně vypracovala česká strana učební texty ke studiu českého jazyka v oborech, které si měli studovat, např. hutnictví, zemědělství, chemie, matematika, fyzika, stavařství a další. Po vypršení doby pobytu v Česku se někteří vrátili domů, ostatní zůstali a setrvávají dál v České republice až dodnes. Právě ti položili základ nově, spontánně vzniklé vietnamské komunitě v ČR. (Komers - Slezáková, 2010)

K této „průkopnické“ skupině, také označované jako první vlna, se po pádu komunistického režimu v Česku připojila druhá vlna, která přijela za účelem sloučení

[12] Dohoda o kulturní spolupráci mezi Československou republikou a Vietnamskou demokratickou republikou, podepsaná dne 20. 3. 1957. V roce 1961 byla tato dohoda prodloužena na dalších pět let.

rodiny, ale i podnikání či ojediněle studia. Na rozdíl od prvních skupin druhá vlna již neměla žádnou jazykovou přípravu. Přijeli na vlastní náklady a spoléhali na vybudované zázemí, které vytvořili jejich příbuzní a známí. Během let jim tu začaly vyrůstat děti, které už chodily do českých škol nebo je rodiče posílali k českým babičkám a tetám, zatímco oni tvrdě pracovali a prodávali. A tak se čeština stala druhým jazykem vietnamským dětem, dokonce hlavním, neboť komunikují i mezi sebou česky, mnohdy upřednostňují češtinu, pozapomínají na svůj mateřský jazyk a musí chodit na doučování vietnamštiny. (Komers - Slezáková, 2010)

Poslední třetí vlnu vietnamských migrantů tvoří nejpočetnější skupina, která přišla do Čech po roce 2000 hlavně za prací v továrnách a montážních závodech. Měli možnost se vzdělávat v jazykových kurzech ve Vietnamu, nebo i přímo v továrnách v Česku. Kromě pracovních frází nechtějí ani nemají ambici se učit česky, protože přijeli za jediným cílem – pracovat a vydělávat si pro rodinu ve Vietnamu – poté plánují vrátit se zpět do vlasti.

Statistika ukazuje, že Vietnamci jsou třetí nejpočetnější skupinou cizinců pobývající v České republice čítající zhruba 60 tisíci lidí. Prudký vzrůst nastal v posledních letech díky pracovní migraci. Za více než 60 let od příchodu prvních vietnamských dětí vybudovala vietnamská komunita pevný základ na českém území. Mnozí si zde zakládali i zakládají rodinu, pracují v českých i zahraničních firmách, prodávají v kamenných obchodech, jejich děti studují na českých školách.

Vliv vietnamštiny na češtinu

Naučit se český jazyk bývá pro Vietnamce obtížný úkol s množstvím překážek. Problém nespočívá jen ve výslovnosti nebo v gramatice, jsou tu i jiné skryté překážky, např. ve slovní zásobě, ve způsobu vyjadřování nebo pro samouky problém doslovného překladu frází. Z výchozího výkladu je zřetelné, že čeština a vietnamština jsou výrazně odlišné jazyky s minimem společných bodů, a proto je

přirozené, že osvojit si češtinu pro Vietnamce nebývá lehkým úkolem. Přináší tak nevědomky do češtiny prvky vietnamského jazyka.

Hlásky /ř/, /š/, /č/, /ď/, /c/ jsou pro vietnamštinu nepřirozené, vůbec se nevyskytují, souhlásky /r/ a /j/ se vyslovují jen v dialektech[13]. Proto mnohdy uslyšíme místo *děkuji – /zekuzi/* nebo *čtyři – /styzi/, dobře – /dobeše/, uklidit – ukelizit, citrón – /sitzon/.* A tak někdy nevědomě vysloví vietnamský student jméno *Radek* jako */zazek/* nebo taky */zadek/.*

Souhláskové shluky jsou pro Vietnamce velkým problémem. Vietnamci mají tendenci k redukci. (Komers - Slezáková, 2010) Čech nemusí rozumět pozvánce „*Přiť na ku-řeti*". Vietnamský mluvčí chtěl původně pozvat českého přítele, ať přijde „*na kus řeči*". S vietnamskou výslovností nabývá však toto pozvání zcela jiný význam. Došlo v této větě k vypuštění souhlásky /s/ ve slově *kus* a hláska /*č*/ vyslovil dotyčný jako /*ť*/ podle severního dialektu, kde se nerozlišuje /*ch*/ od /*tr*/ (české /ť/ od /č/). Podobná výměna smyslu slova dochází např. ve slově „*ken-čum*", vskutku mělo být „*centrum*". Souhláska /c/ se ve vietnamštině vysloví jako české /k/ a souhláska /tr/ jako české /č/.

Velmi častým úkazem je zkracování hlásek, v některých případech i zkracování slabik. Vychází se z výše již uvedeného, že vietnamština je jednoslabičný jazyk, proto se mluvčí snaží také češtinu přizpůsobit svému zvyku. Většinou zkracuje hlásku na konci slova: *motor – /mo-to/, pozor – /bo-zo/.* Jestli jsou slova příliš dlouhá, zkrátí ho z *Teplic – /Tep/, Karlovy Vary – /Ka/, Ostrava – /Ot/.* Mnohdy se dá říci, že Vietnamci mají „kratke zobaky", jelikož většina z nich neumí rozeznat, kde je dlouhá, a kde krátká slabika ve slově skládající se z více slabik. (Komers - Slezáková, 2010)

Komers a Slezáková (2010) dále upozorňují, že Vietnamci narážejí ještě na další potíže ve výslovnosti hlásek, které ve vietnamštině sice existují, ale pouze v jistých pozicích, např. /*p*/ se ve vietnamštině téměř nevyskytuje na začátku slov, proto se stane, že slovo *práce* se vysloví jako */brá-se/.* Vasiljev (2006) uvádí výslovnost /*bou/* místo *pouť.*

[13] Pozn.: hláska /r/ se na severu Vietnamu vyslovuje jako /z/ a české /d/ je pro Vietnamce /z/

Vietnamská slova se skládají z jedné slabiky, liší se tak od češtiny, ta má jak jednoslabičné, někdy i dvojslabičné či dokonce trojslabičné a více. Například slovo: *nejnezdevětadevadesáteroznásobovávatelnějšími*[14]*,* skládající se z dvaceti slabik by bylo pro Vietnamce velice obtížné ke čtení. Nejdelší vietnamské slovo je *nghiêng*, vysloví se však jednoslabičně.

Nevyslovitelné pro vietnamského mluvčího jsou také slova neobsahující v sobě žádnou samohlásku, jako např. známé jazykolamy: *Scvrnkls hrst zrn*[15] nebo *Strč prst skrz krk.* Někdy samostatné /*str-*/, /*sp-*/, /*pr-*/, /*ml-*/ a další spojení více souhlásek Vietnamec nevysloví, neboť ze své mateřštiny taková spojení nezná. Proto vsunuje mezi souhlásky samohlásku, která výslovnost usnadňují, většinou využije anglické /er/ jako ve slovu *prší* řekne */pe-re-si/* nebo *prst* vysloví jako */pe-re-se-te/, strana – /se-te-za-na/.* (Vasiljev, 2010)

Komers a Slezáková (2010) podotýkají, že odchylky při osvojování češtiny pro Vietnamce se objevují i v morfologii a v syntaxi. Skloňování a časování představuje velký problém, neboť vietnamština není flektivní jazyk, každé slovo má jen jeden tvar, tak např. sloveso *ăn* může znamenat *jíst, jím, jí, jez! jedl,bude jíst* atd.

Dá se říci, že Vietnamci nemají cit pro slovní druhy. Dochází k záměně příslovcí za přídavná jména (*mluvit sprostý*) nebo se plete podstatné jméno s přídavným jménem (*život štěstí* místo *šťastný život*). V oblasti syntaxe se klade přívlastek až za řídícím jménem (*člověk hodný*). U některých mluvčích je sklon řadit slova po vzoru vietnamských vět téměř bez gramatiky anebo s omezeným počtem naučených tvarů. Vypouštějí se spony (*on učitel, paní hodná)*, nebo je nahrazují vietnamským existenciálním použitím slovesa *míti (mám tři let tady).* (Komers - Slezáková, 2010)

[14] Nejdelší české slovo. [online]. 2003-2011 [cit. 2011. 5. 2]. <http://weblog.finwe.info/item/nejdelsi-ceske-slovo>
[15] Jazykolamy. [online]. 2007 [cit. 2011. 5. 2]. <http://www.pastelka.net/texty/jazykolamy.php>

Vliv češtiny na vietnamštinu

O vlivu češtiny na vietnamštinu vycházíme ze studie Komerse a Slezákové (2010), kteří zkoumali výskyt českých slov ve vietnamském psaném textu. „*Vliv češtiny lze totiž dosud nejlépe pozorovat v lexikální rovině. Zejména inzertní rubriky přitom poskytují poměrně bohaté svědectví o tom, do jaké míry české výrazy pronikají do zdejší vietnamštiny“. Cửa hàng potraviny* neboli také *bốt* označují obchody s potravinami, nebo *dlouho* pro dlouhodobý pobyt, *živnost* značí živnostenský list, *máy thái salám* je kráječ salámů. Vietnamci používají tyto výraziva (*večerka, restaurace, nonstop, plyn*) i v běžné komunikaci mezi sebou, i když řada z nich má vietnamský ekvivalent, jiné zase vůbec neexistují ve vietnamštině (*bistro, bar, herna).*

Vietnamci žijící v Česku si vytvořili řadu vlastních pojmenování českých míst pro lepší porozumění, neboť české názvy dělaly vietnamským návštěvníkům nejeden problém. A tak Staroměstské náměstí se mění v „*náměstí Kohouta*“ (*Quảng trường con gà*), nebo Václavské náměstí zná Vietnamec pod názvem „*náměstí Koně*“ (*Quảng trường con ngựa)* a „*most Lásky*“ je označení pro Karlův most (*Cầu tình*). V prvním případě je zdrojem pojmenování kohouta na orloji, v druhém přirozeně Sv. Václava na koni a třetí název pochází pravděpodobně z romantické atmosféry při procházce večerní Prahou po Karlově mostě. (Vasiljev, 2006)

Vietnamci z první a druhé vlny se sami přezdívají jako *xù mốc*. Název „*xù“ vznikl tak, že si všimli, že Češi, když o nich mluví, užívají často výrazu „Vietnamců“. Přitom c slyší Vietnamci jako s a toto zakončení genitivu plurálu vnímali jako samostatné slovo. Tento případ zároveň ilustruje, jakými proměnami může projít české slovo, když vstupuje do jazyka s tak odlišnou fonologií.* (Vasiljev, 2006, str. 50) A „*mốc“* znamená „*plesnivý*“. Komers a Slezáková (2010) přeložili tento pozoruhodný výraz jako „*Vietnamci obrostlí plísní*“. Vietnamci se tomu označení sami smějí, že žijí v Česku už tak dlouho, až zplesnivěli.

Nedávno se začal objevovat fenomén tzv. *banánové generace.* Pod tímto názvem se myslí mladí Vietnamci vyrůstající v českém prostředí, sice navenek

vypadají jako Vietnamci, ale přisvojili si českou mentalitu, tak jako vnějšek banánu je žlutý, vnitřek bílý. Toto označení se přeložilo do vietnamských časopisů vydávané v Česku jako *thế hệ banan.* „*Není tedy vyloučeno, že vietnamská komunita se začne i generačně rozdělovat pomocí termínů, které vycházejí z ryze českého kontextu.*“, tak zakončili Komers a Slezáková (2010) článek o českých Vietnamcích mezi dvěma jazyky.